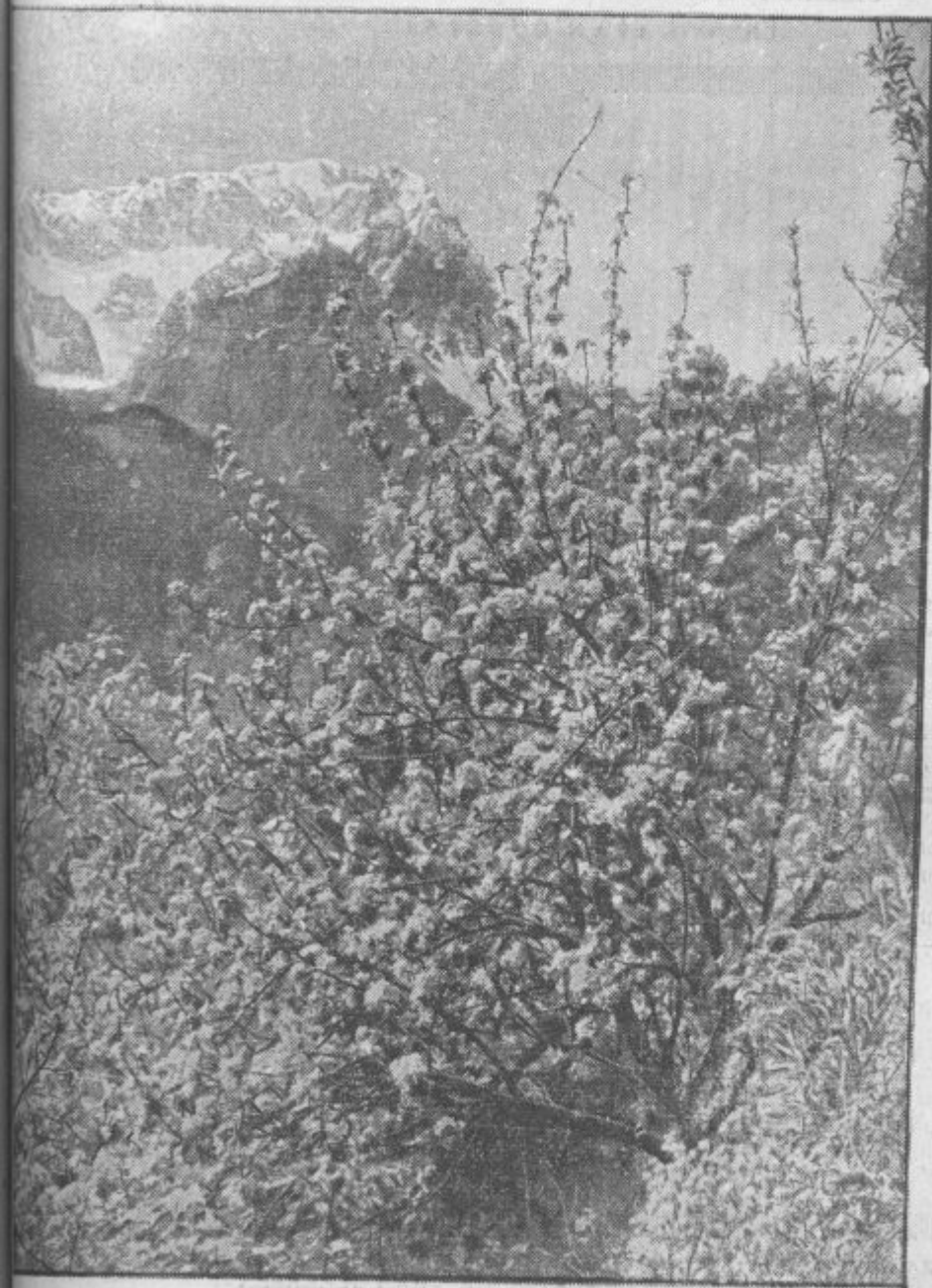

ŽIVLJENJE

ILUSTROVAN
TEDENSKI
OBZORNIK

IN SVET

19.

LJUBLJANA,
5. MAJA
1935
KNJIGA 17.

REDAKCIJA IN UREDNIŠTVO V LJUBLJANI, KNAFLJEVA ULICA ŠTEVILKA 5
TELEFON 3122 DO 3126 CENA POSAMEZNI ŠTEVILKI DIN 2.—, POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

ŽIVLJENJE IN SVET — ilustrovan tedenski obzornik

Izhaja ob nedeljah ter stane na leto (dve knjigi) 80 Din, za pol leta (ena knjiga) 40 Din, za četrť leta 20 Din, mesečno 8 Din. Posamezni zvezki se dobivajo po 2 Din

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA: četrtletno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. FRANCIJA mesečno 4 franke. ČESKOSLOVAŠKA mesečno 6 kron. AVSTRIJA mesečno 1 šilling. AMERIKA IN OSTALO INOZEMSTVO letno 1½ dolarja

UREDNIŠTVO IN UPRAVA v Ljubljani, Knaflijeva ulica 5
TELEFON ST. 3122, 3123, 3124, 3125, 3126. ŠT. HISNEGA TELEFONA 905

UREDNIŠTVO NAČELNO NE VRACA ROKOPISOV

UREDNIK IVAN PODRZAJ

VSEBINA ŠT. 19:

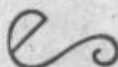
Primarij dr. Mirko Černič: STEBRI SODOBNE KIRURGIJE (10) — PRAČLOVEK IN ZOBOZDRAVNISTVO — Ante Beg: PROFESOR JOSO SCHMORANZER — Dr. Anton Debeljak: PO SINJI ADRIJI (19) — Stanko Janež: SEN KANCLISTA KVOČKE — Essad beg: ZAROTA ZOPER SVET (19) — OBREKOVANJE ŽIVALI (Hvt) — DELO NAŠEGA TELESA (V. Sr.) — Iv. Koštiál: B. NUŠIĆ IN MILAN OBRENOVIĆ — IZ LITERARNEGA SVETA (Vladimir Levstik: Dejanje - A. D. — Nove publikacije) — ZA LJUBITELJE CVETLIC — TEHNIČNI OBZORNIK (Elektromobil - tma — Měd švedsko in Nemčijo - tma) — ČLOVEK IN DOM (Nekaj kratkočasnega za otroško sobo) — ANDREA DEL VERROCHIO (V. T. — PROIZVODNJA SREBRA NAZADUJE — NEGATIVNI VPLIV KAVE — ŠAH — ZA BISTRE GLAVE — Na platnicah: HUMOR — KRIZALJKA (Crassus) — ANEKDOTE

Slika na ovitku: POMLAD V GORAH (Foto)

Naslovna slika: H. SMREKAR: »MAJSKA LJUBEZEN«

V prihodnjih zvezkih »ŽIVLJENJA IN SVETA« bodo izšli razen že naznanjenih naslednji prispevki:

Gabriel Chevallier: Pretep v cerkvi — Ivo Lapajne: Naše pomladi — Od oblaka do morja — Samomor vesoljstva — Nekdaj predalnik, danes komoda i. dr.

IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR — TISKA NARODNA TISKARNA
V LJUBLJANI — NJEN PREDSTAVNIK FRAN JIŽERSEK

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 19.

LJUBLJANA, 5. MAJA 1935

KNJIGA 17.

H. SMREKAR

»MAJSKA LJUBEZEN«

STEBRI SODOBNE KIRURGIJE

Primarij DR. MIRKO ČERNIC

N A D A L J E V A N J E

IV. Pa še kaj o kirurških

1. Hippokratova prisega

Za najslavnejšega zdravnika starega veka se smatra Hippokrates, ki je živel od 460 do 377 pr. Kr. Tudi o njem je ljudska domišljija napredla mnogočesa, kar je res njegovega, temu pridelala, kar so zamislili in storili drugi, ter vse skupaj okitila z marsičem, kar se v resnici sploh ni zgodilo. Hippokrates je v zdravstvu približno to, kar je n. pr. Homer v epiki, Shakespeare v dramih, naš kraljevič Marko v junaštvu.

Na tem mestu hočem priobčiti slovenski prevod zdravniške prisega, ki nosi Hippokratovo ime. Ta prisega živo priča, kako prav poseben je bil zdravniški stan že od nekdaj, kako je ta poklic prehajal iz roda v rod — tudi Hippokrates je bil sin zdravnika — nalik materialnemu imetju; prisega opozarja na dolžnost molčečnosti — danes, ko je bolezen v javnih bolnicah napisana vsakemu nad glavo in gre pri tisočernih bolnikih pri bolniški blagajni diagnoza tako rekoč iz rok v roke, se nam vidi ta zahteva kot pravljičica iz davnih dni. Prisega se glasi:

»Prisegam pri Apollonu, zdravniku, pri Asklepiju, Hygieji in Panakeji, pri vseh bogovih in boginjah, katere kličem za pričo, da bom izpolnil to svojo prisego in to svojo obvezo po vesti in vednosti, in sicer, da bom tistega, ki me je naučil te zdravniške umetnosti, spoštoval liki svoja roditelja; da bom z njim delil življenjsko usodo; da mu bom nudil, če bo zahteval, to, česar potrebuje; da bom njegove potomce smatral za enake svojim bratom, da jih bom učil te umetnosti, če se je bodo hoteli naučiti brez odškodnine in brez dolžnega pisma; da bom sporočil predpise, kolegije in vso drugo učno stvarino svojim sinovom, kakor tudi sinovom svojega učitelja in pa učencem, ki so vpisani in po zdravniški postavi obvezani, drugače pa nikomur.

Predpise o hrani bom dajal v korist in v dobro bolnikom po vesti in vednosti; če jim grozita nevarnost in škoda, jih bom skušal ščititi. Tudi ne bom dal nikdar nikomur, pa četudi prosil, usmrtila niti takega sveta, kakor tudi ne nobeni ženi odpravila. Pošteno in pobožno

hočem živeti in svojo umetnost izvrševati. Tudi ne bom, Bog i bogme, delal operacij kamna na mehurju, marveč prepustil to tistim, v čijih poklic spada. V vse hiše, v katerekoli bom prišel, bom prihajal v korist in v dobro bolnikom, vzdržujoč se vsake namerne in škodujoče krivice, prav posebno pa spolnega občevanja z moškimi in ženskami, s svobodnimi in sužnjimi. Karkoli bom kot zdravnik videl in čul ali tudi drugače v navadnem življenju zaznal, o tem bom molčal, kolikor se o tem ne sme govoriti, smatrajoč to za tajnost.

Če se bom te prisega popolnoma držal in je ne bom prelomil, naj mi bo v življenju sreča mila in v umetnosti večna slava pri vseh ljudeh. Če pa bom prisego prelomil in postal krivoprisežnik, naj me zadene nasprotno.«

Apollon je bil poleg drugih lastnosti tudi božji zdravnik; Asklepios, njegov sin in zaščitnik zdravnikov; Hygieja (= Zdravje) in Panakeja (= vse zdraveča) sta bili Asklepijevi hčeri. Besedilo te prisega ni povsod enako in kdo ga je sestavil, se ne ve. Pripisuje se pa Hippokratu.

2. Kirurgova odgovornost

Kako težak, nehvaležen in riskanten je kirurgov poklic že od nekaj, saj nele da mora biti pripravljen noč in dan, nuditi pomoč; kolikokrat beremo in čujemo, da se operater pri kužni operaciji rani in zastrupi — pomislimo samo na Semmelweissa — in kolikokrat slišimo, da bolnik po ozdravljenju nele ne pozna več svojega rešilca, marveč da ga celo grdi in blati. V starodavnih časih okoli leta 2000 pr. Kr. pa je bilo to še hujše. Že enkrat omenjeni zdravstveni zgodovinar Brunn piše: »Ako operater z operacijo ni uspel, ni izgubil samo pravice na plačilo za svoje delo, marveč je moral povrniti celo sužnja, če je ta umrl za operacijo. Če je suženj izgubil po operaciji oko, je moral zdravnik povrniti sužnjevemu lastniku polovico njegove vrednosti. Če pa je zdravnik imel smolo, da je po operaciji umrl svoboden človek ali da je po očesni operaciji izgubil vid, tedaj je rabelj odsekal zdravniku obe roki! Niti najmanj se ni pazilo na to, dali sta neuspeha res bila kriva nespretnost in neznanje.«

Da se pri takih razmerah kirurgija ni mogla izviti iz povojev, je jasno kot beli dan.

3. Kirurgija pri živalstvu

Med lovci je zelo znana knjiga Diezel »Nizki lov«. Ta prinaša naslednjo zgodbo, ki jo je doživel zdravnik dr. Becker iz Darmstadta: »Na kosti golenici desne noge kljunača, ki so mu ga bili prinesli l. 1818., je dognal tik pod kolenom mesto, ki so ga bile prebile strelne šibre. To mesto je bilo obdano s peresi, izruvanimi s trebuha. Kri, ki se je cedila po strehu, je peresa zlepila, in tako je do-

bila kost trdno oporo in ravno smer. Ko je pazno odvijal zelo trdo zlepjena peresa, je dr. Becker našel, da je njihova notranja plast okoli kosti prevlečena s strjeno krvjo. Na rani sami pa je opazil prav posebno debelo hrasto, ki jo je z lahkoto odluščil s prsti. In glej! Rana je bila skoro popolnoma zaceljena. Tudi zlomljena kost sama je bila že spet zarasla s kalusom (t. j. z novo kostno tvarino, nekakim kostnim limom, ki se napravi tam, kjer je kost počena), tako, da je na mestu, kjer je bila zlomljena, samo majhna zadebelina. Kazno je bilo, da je bil kostni prelom star komaj štiri

SELLA HASSE

MATI SE VRAČA (lesorez)

tedne; čudovito je torej, kako hitro se je zacelil; še bolj čudovit pa je kljunavec nagon, ki je povzročil ozdravljenje na tako smotreni in enostavni način.

Ta zgodba je napisana v nemščini in ne v latinščini. Sam sem lovec že dolga leta. Videl in doživel sem na lovu že marsikaj, kaj podobnega pa še ne. Pač pa sem enkrat prinesel domov fazana, ki je imel zadebeljeno kost stegenico. Ko je bila pri večerji kost obrana, se je prav lepo videlo, da je bila kost zlomljena in spet zrasla. Pa prav nič čudovito in smotreno, marveč tako, kakor se tako zraščanje zlomljene kosti v kirurgiji imenuje, namreč »male sanata«, t. j. slabo zrasla, ker neuravnana.

4. Kirurgija pri Homerju

V XI. spevu Homerjeve »Ilias« v zadnjih petih verzih se opisuje, kako Patroklos privede ranjenega Eurypyla v šotor, kjer razgrne bikovo kožo in:

»Nanjo ga položi in z nožem izreže iz bedra Puščico ostro, prebridko; črno kri mu iz rane

Z mlačno izpere vodo, na rano pa dene koren mu,

Grenki, zdravilni, ki prej ga z rokami je zmel; bolečine

Minejo brž, posuši se mu rana, in kri se ustavi.«

5. Različne prigode

Tudi kirurgi kljub vsej umevni resnobi doživljamo sem pa tje kakšno prav fletno. Tako n. pr. se mora, preden začne z omamo, narkotizer prepričati, dali nima bolnik umetnega zobovja, ki bi lahko zdrknilo iz ust v žrelo in požiralnik in povzročilo, da se bolnik zaдуši. Navadno bolnika vpraša, da-li ima umetne zobe; nekoč pa se je to vprašanje glasilo: »Ali imate svoje zobe?« — »Čigave pa?« je bil začuden odgovor.

Kirurgi smo tako zaverovani v bistvo bolezni, da nam ime bolnika ni malo ni mar. Zaradi tega označujemo med seboj bolnika po bolnem organu, oziroma po njegovi bolezni. N. pr. za bolnika, ki boluje na želodcu, se glasi označba »ventriculus«, t. j. želodec, s čimer hočemo reči, da imamo v mislih onega bolnika, ki je bolan na želodcu. Tako je nekoč prišla na moj oddelek, dokler je bil ne samo za kirurgijo, marveč tudi za ženske bolezni in porodništvo, noseča ženska s tako zoženo medenico, da je bilo treba na njej napraviti t. zv. »carski rez«, kar se v latinščini glasi »sectio caesarea«. Še danes na pamet ne vem, kako se je ta porodnica pisala, pač pa mi je prav dobro v spominu vse, kar je bilo v zvezi

s to »sectio caesarea«. Naročil sem na oddelku, da mi takoj telefonirajo, kakor hitro bo »sectio caesarea« dobila popadke, da izvršim operacijo. In res, ko pridem domov k večerji, mi javi kuharica, ki je bila pri telefonu, kot prav posebno novico: »Pomislite, iz bolnice so telefonirali, da je sestra Cezareja že dobila popadke.«

Nekaj nevsakdanjega smo doživeli v naslednjem primeru. Na oddelku je umrl drugorazrednik. Bólnica obračunava tako, da se šteje dan smrti za ves dan. Razrednik je umrl ob devetih; njegova žena ga je po predpisanih dveh urah, katere mora ostati v postelji, spremila v mrtvašnico, iz katere pa se je opoldne vrnila na oddelek in zahtevala njegovo kosilo, češ, da je plačano...

6. Ali sme in more kirurg operirati svoje najbližje: starše, ženo, deco?

To vprašanje sem že večkrat čul, kakor tudi žive debate o tem. Da ne bi smel, za to ni nikjer nobenega vzroka, ne predpisa. Da-li more, to je stvar dotičnika. Če je edini, ki more pomagati, je jasno, da mora. Mene je že večkrat zatekla ta dolžnost, in nikdar se ji nisem izmikal, pač pa moram priznati, da sem bil po vsaki taki operaciji duhovno in telesno bolj izčrpan, kakor če sem napravil na drugih enake operacije tri eno za drugo.

7. Kirurška objestnost

V vsakem poklicu ima človek svojo najsvetlejšo dobo, katerega mu je prav posebno draga. Za kirurga je to doba njegove klinične izobrazbe. Mlad človek, zdrav na duhu in telesu, izmed sovrstnikov izbran, pride na kliniko, katero je že kot študent občudoval kot vir kirurške vede in umetnosti. Sredi kirurškega življenja je. Oči se mu iskre, duša mu vriska zadovoljstva. Kaj čuda, da včasih prekipi mladost in uide preko roba!

Služba na kliniki je navadno urejena tako, da se počitnice, božične, velikonočne in poletne, razdele na dve polovici. Eno polovico ostane en del kliničnih zdravnikov na kliniki, drugo polovico drugi, tako da ostane delo na kliniki tudi med počitnicami neprekinjeno.

Mladi klinični kirurgi ne bi bili več mladi, če se ne bi veselili svojih počitnic. Naravno, da se odhod na počitnice in povratek na kliniko primerno praznujeta in proslavita.

Tako se je nekoč nekje zgodilo, da je skupina mladih kliničnih kirurgov proslavljala tako ločitev. Enega med nji-

mi pa je čudodelni vinski duh le malo preveč zadavil, tako da se ni več dobro spoznal, kam gre njegova pot. In kaj so napravili kolegi z njim? Vzeli so ga na kliniko, natvezili vse naokrog, da si je pri padcu zlomil nogo in mu dali nogo v gips. Tako je ta navidezni poškodovanec prebil svoje počitnice kot bolnik na kliniki z nogo v gipsu in z označbo nad glavo »fractura cruris«, t. j. zlomljena golen.

8. Na napakah se učimo

Slavni dunajski kirurg Billroth je nekoč operiral bolnika, ki je imel raka v golši, pa je zaradi pritiska rakaste golše na sapnik težko dihal in se dušil. Treba je bilo napraviti odprtino v sapnik, in sicer v jamici, t. j. pod golšo, kar v takih primerih ni lahko, če je operater še tako zbran pri svojem delu. Billroth pa je med operacijo razlagal in tako se mu je zgodilo, da je odprl mesto sapnika njegovega soseda, požiralnik. Seveda je kot preizkušeni mojster to takoj opazil in važno opomnil okoli sebe stoječim: »Vidite, gospodje, peccando discimus«.

9. Zanešenjaštvo

Sem pa tje se zgodi, da se otrok narodi z izpahnjem kolkom. Med takimi novorojenci so tri četrtine deklic in ena četrtnina fantov. Kakor pri vsakem obolenju, so kirurgi tudi pri tem iskali vzrokov in domnevali, da je temu kriva prisilna drža nog v materinem telesu. Še nerojeni otrok se namreč drži v maternici tako, da rabi čim manj prostora, skrči nožice v kolkih ter jih pritegne k telesu. Če je ta pritegnitev stegen pretirana iz kateregakoli vzroka, se kaj lahko zgodi, da zdrkne kolčna glavica iz kolčne ponvice in tako nastane izpah že pred rojstvom. Ko si je ta umestna domneva že več ali manj izvojevala priznanje, ni bila še jasna številčna razlika 1:3 med moškimi in ženskimi novorojenci z izpahnjem kolkom. In tedaj je spregovoril teolog in vzkliknil: »Glejte! Ljubi Bog je ženskemu spolu že v materinem telesu vcepil sramežljivost, zato tišče še nerojena dekleta stegna skupaj!«

10. Kakšen boDI kirurg?

Moj profesor Hochenege na Dunaju je bil nasprotnik temu, da so začele študirati medicino ženske. Večkrat je dal glasno duška temu svojemu prepričanju. Za mojega bivanja na kliniki smo imeli eno kolegico operaterko. Opazovali smo,

da tudi kot kirurgica ni mogla zatajiti svoje tipične ženskosti: kljub vestnosti in pridnosti je imela svoje čase vihravosti in nelogičnosti. Kirurgija pa je realna kot matematika in točna kot ura; komur ta realnost in ta urna usmerjenost manjka, ta naj ne hodi na kirurško torišče, ker bo preklinjal svoj korak. Kirurg mora biti pred vsem zdrav kot dren, in sicer na prav vseh organih in prav vsak trenutek. Poleg tega mu je treba tudi posebnega duha in značaja. Kirurško geslo se glasi:

Mirna roka, bistri um,
hladna kri, možat pogum,
preudarek resen, nagel čin:
to je cvet kirurgovih vrlin.

H. Freytag: DREVESCE POMLADI

PRAČLOVEK IN ZOBOZDRAVNIŠTVO

Preiskave pračloveških okostnjakov nam govore o marsikakšni bolezni, ki ji je bil naš davni prednik podvržen. Toda zobna gniloba, izrazita bolezen sedanjega človeštva, je bila po vsem, kar vemo, v starejši kameneni dobi popolnoma neznana. V mlajši kameneni dobi nastopa v poedinih primerih in je potem stalno naraščala. Med 1948 zob iz nekega grobišča iz mlade kamene dobe v Vendéeji je bilo le 3 odstotke gnilih in še to le pri ljudeh v višji starostni dobi. V bronasti dobi je že 23 kurioznih zob, v rimski dobi 28 odstotkov, v naših dneh pa znaša odstotek, kakor znano, pri nekih ljudstvih tudi 50.

PROFESOR JOSO SCHMORANZER

ANTE BEG

Izmed vsega slovenskega tiska je edini »Popotnik« poročal (M. S. = Matija Senkovič), da je 2. novembra l. l. umrl v Meranu na Juž. Tirolskem profesor v pokoju Joso (tako se je vsaj v tujini sam podpisoval, a tudi nemški pesnik dr. R. Putz piše tako njegovo krstno ime) Schmoranzer. Ime moža-učenjaka, zavednega našega rojaka, bi zapadlo pozabljenju, ako bi ne bila naša ljubljanska univerza dobila nedavno iz Merana razveseljivo vest, da ji je pokojni Schmoranzer zapustil svojo bogato zbirko prirodoslovnih preparatov in svojo znanstveno (večinoma mykološko) biblioteko. Njegova zbirka gob (trosov) je tako rekoč edinstvena ter obsega nad 4000 preparatov — sad njegovega preko desetletnega neumornega dela. Za to dragoceno zbirko se je potegovala dunajska univerza, oziroma ondotni prirodopisni muzej ter ponujala pokojniku visoke tisočake, toda Schmoranzer je mislil le na svojo domovino, dasi baš nasproti njemu ni bila posebno — hvaležna.

V domovini pedagog

Joso Schmoranzer se je rodil v Škofji Loki 5. maja 1862. Njegov oče, rodom iz Češkoslovaške, je bil tam (pozneje v Kranju) sodni služitelj. Joso je dovršil nižjo gimnazijo, nato pa učiteljišče (1881) v Ljubljani. Izmed njegovih študijskih kolegov mu je ostal najljubši v Ljubljani živeči ravnatelj v p. g. Luka Jelenc, ki se mu ima pisec teh vrstic zahvaliti za glavne podatke. Izpit učne usposobljenosti je napravil l. 1883. v Ljubljani, za meščanske šole (iz matem. tehnične skupine ter za slovenski in nemški jezik) pa v Mariboru l. 1896. Še poprej si je pridobil na drž. obrtni šoli v Gradcu usposobljenost za učitelja risanja na obrtno-nadaljevalnih šolah, nakar je 3 leta obiskoval umetnostno obrtno šolo na Dunaju ter napravil izpit za učitelja risanja na srednjih šolah. Kot ljudskošolski učitelj, oziroma nadučitelj je služboval v Žužemberku in Vel. Laščah, od tam pa je prišel na okoliško šolo v Celje, kjer je obenem poučeval risanje v obeh gimnazijah. Kmalu je bil imenovan za okrajnega šol. nadzornika v Maribor (takrat še nedeljeni okraj desni in levi breg).

PROF. JOSO SCHMORANZER

Bil je napreden, moderen pedagog, ki je stal vedno na višku vzgojnih ved. Razni pedagoški listi so prinašali njegove članke in razprave. Njegove temeljite razprave so izšle v »Pedag. Letopisu S. Š. M.« v letih 1902, 1903, 1904 in 1911. Za učitelje in učit. naraščaj je priredil 3 tečaje (Celje, Maribor, Split).

Leta 1910. je bil imenovan za vadniškega, leta 1913. pa za glavnega učitelja z naslovom profesorja na drž. učiteljišču v Mariboru. Tik pred izbruhom svetovne vojne je zaradi rahlega zdravlja zaprosil za upokožitev in se preselil k svoji omoženi sestri v Eppan (Apiano) pri Bolcanu.

Ob prevratu se je na poziv v listih, naj se prijavijo vsi v inozemstvu živeči aktivni in upokojeni uradniki za službovanje v domovini, takoj prijavil ter nestrpnostno čakal, da ga pokliče domovina v službo. Dasí nam je ravno takrat zelo primanjkovalo šolskih nadzornikov, posebno pa takšnih večakov v risanju kot je bil on, ni dobil poziva. Takratni prosvetni šef pri Narodni vladi za Slovenijo pok. dr. Vrstovšek je kot Mariborčan moral Schmoranzerja dobro poznati, a menda ga baš zato ni pozval, ker ga je dobro poznal kot — naprednega pedagoga.

V tujini učenjak

Milo južnotirolsko gorsko podnebje je Schmoranzerju zopet utrdilo zdravje, sicer pa je bilo v njegovi naravi, da bi tudi bolehen ne miroval. Najprej se je pri svojem svaku, ki je bil lekarnar, (Frei se je imenoval) popolnoma uživel v lekarniško stroko ter za časa svakove dolgotrajne bolezni samostojno vodil vse lekarniške posle tako večje, da so prebivalci bili prepričani, da je to njegov pravi življenjski poklic. Obenem pa se je posvetil proučevanju gob s toliko znanstveno temeljitostjo, da so ga nemške in italijanske strokovne revije kmalu proglasile za najboljšega poznavalca tirolskih gob. Rezultat njegovega proučevanja gob je imenovana, naši univerzi poklonjena zbirka preparatov, nadalje njegova nemško spisana knjiga »Beitrag zur Pilzkunde des Ueberetscher Gebütes«. L. 1923. se je v Tridentu osebno seznanil s pok. prelatom G. Bresadolom, ki velja za prvega svetovnega mykologa ter ostal ž njim do smrti v stalnih stikih. Don Bresadola je spisal nad 60 knjig in brošur o gobah, a največje njegovo delo je v latinščini spisana »Iconographia mycologica«, ki obsega 20 snopičev z nad 1000 slikami. Eno vrsto gob je krstil po Schmoranzerju (hypochnus Schmoranzeri).

Ko je l. 1923 izšla prva slovenska knjiga o gobah, t. j. A. Begova »Naše gobe«, je poslal Schmoranzer mariborskemu »Časopisu za zgodovino« obširen, na 12 straneh s strojem pisan referat. V pripombi je prosil, ako bi »Časopis« ne mogel referata priobčiti, naj ga izroče avtorju za event. drugo izdajo. Kdaj je Sch. oceno spisal in odposlal v Maribor, ni mogoče dognati, ker se spremno pismo ni ohranilo. Vsekako pa ni pisal takoj po izidu knjige, ker piše uvodoma: »Morda se bo komu zdelo kasno, da šele danes spregovorim o knjigi, ki je izšla že leta 1923. Vzrok pa je ta, da sem šele sedaj imel priliko, jo dobro proučiti, ko sem na nje ni po dlagi sestavljal zbirko mikroskopičnih preparatov, namenjeno Zgodovinskemu društvu v Mariboru. (Pozneje pa si je premislil ter zapustil zbirko naši univerzi. Op. pisca.) Šele l. 1932 je predsednik Zg. društva (g. prelat dr. Kovačič) zvedel za Begov naslov ter mu z ljubeznivim dopisom poslal Schmoranzerjev referat, a za njegov točen naslov tudi ni vedel.

Natančni Schmoranzer je Begovo knjigo tako rekoč seciral od besede do besede, pogrešal vsako vejico, opazil vsako zvrnjeno črko, a tudi vsako netočno nianso v barvah. Sploh je bil zelo oster kritik, vendar je ob zaključku zapisal: »Priznam prav odkrito, da je g. Beg izvršil dobro in koristno delo, ko nam je podal prvo slovensko mikološko knjigo, ki je vobče prav dobra in daleč presega veliko množico inorodnih poljudnih mikoloških del. Po vsej pravici zasluži, da doživi drugo in še več izdaj. Popolnitve pa potrebuje. Posebno pohvalno je omenjati tudi to, da nam podaja srbskohrvatska imena. Slike so res lepe in prav dobre, tako v umetniškem kakor botaničnem oziru in izvršene v pravilni akvarelni tehniki. Obžalujem le, da niso slikane po naravi; originali bi seveda zdatno zvišali vrednost knjige. Da bi bil slikar (g. ravnatelj Humeč) tudi moč za to, se povzame takoj s teh slik.«

Naravnost čudno je, da Schmoranzer kot naš prvi mikološki znanstvenik ni jedel gob, kar izpove dvakrat v omenjenem referatu, n. pr.: »Meni, ki sploh ne jem gob, ne gre sodba, ker nimam izkustva.« Na drugem mestu: »Sam se o tem nisem prepričal, ker ne jem gob, a mali koščki, ki jih okušavam pri vsaki sveži gobi, da spoznam nje okus in vonj, tudi pri najstrupenejši ne škodujejo.«

Pokojni Schmoranzer pa je bil tudi priznan in zaslužen starinoslovec. V Bolcanu izhaja lepa ilustrovaná mesečna revija v nemškem jeziku »Der Schlern«. Novemberski (1934) snopič je prinesel daljšo Schmoranzerjevo razpravo »Zur Topographie der vor- und frühgeschichtlichen Fundstellen des Meraner Bekkens«. Pridjani sta 2 Schmoranzerjevi lastnoročni skici. Iz razprave in skic je razvidno, s kakšno vztrajnostjo in temeljitostjo se je nad 70 letni mož lotil izkopavanja in raziskovanja. Tudi v drugih znanstvenih listih in revijah je priobčil celo vrsto zadevnih razprav, o čemer njegova ožja domovina ni zvedela. Bil je pač tih in skromen učenjak.

Kako je tujina cenila našega rojaka

V isti številki, kjer je priobčil »Der Schlern« zgoraj omenjeno Schmoranzerjevo razpravo, je razglasil med črnim robom že tudi njegovo smrt. Iz nekrologa posnemamo: »Leta 1913 je prišel v našo deželo (Južni Tirol). Kmalu je postal najboljši poznavalec pokrajine,

ki jo je neštetokrat prepotoval in znanstveno preiskal. Tu je nastala tudi njegova ogromna zbirka gob. Zadnja leta se je v prid Bolcanskega muzeja popolnoma posvetil prazgodovinskemu raziskavanju z velikimi uspehi. Posebno preiskava tajinstvenega Mitterberga (Wallburg) je samo njegova zasluga. S Schmoranzerjem so naši muzeji izgubili odličnega sotrudnika in učenjaka. Vsi pa, ki so ga poznali, obžalujejo izgubo krasnega človeka, ki so ga vsi čislali in ljubili. Kot tujec je prišel v našo deželo in kot domačin nas je zapustil, ker je pač razumel deželo in ljudstvo. Zato mu bodi naša zemlja tudi lahka!»

Še obširnejši nekrolog mu je napisal dr. L. Wallnöfer v dnevniku »Volksbote« 8. novembra 1934, kjer piše med drugim: »Izredna osebnost tega odličnega misleca in raziskovalca zasluži posebno oceno. Kakor redko kdo drugi je prof. Schmoranzer spoznal lepoto naše dežele, ki se mu je tako priljubila, da mu je postala druga domovina. Kmalu je bil v krogu domačih učenjakov in raziskovalcev. Dr. Putz v Bolcanu, dr. Pfaff in Schmoranzer so tvorili naravnost triumvirat v prirodnoznanem raziskavanju naše domovine. Pokojnik je

bil duh univerzalne nadarjenosti in izobrazbe. Skoraj ni stroke, kjer bi ne bil mogel sodelovati. Kot izboren goslač je opetovano sodeloval na koru v St. Michelu. Njegovo sobo so krasile lastne akvarelne slike. V apotekarstvu je bil teoretičen in praktičen strokovnjak. Osebnost je bil tih in dostojanstven.»

Omenjeni učenjak dr. R. Putz je posvetil pokojniku v »Schlernu« pesem, ki jo je naš znani poliglota Anton Debeljak poslovenil tako-le:

Prof. Joso Schmoranzer †

Se Ti si šel med večne sence same,
prijatelj, ki oblečen v suknič siv
pohajal čisto krog medvedje jame
in razodeval si skrivnosti gliv.

Na prsih pračloveška bela brada,
šop belih las na čelu: bil si tak,
naš Joso, dokler mahnil iznenada
po Tebi z ostro ni koso Smrtinjak.

A nam ostane Walburg, Tvoje delo,
pa trosi, ki jim prišel si na sled.
Pozdravi Nav, če tja pripeš veselo!
Res modro si preromal božji svet.*

* Walburg, kraj, ki ga je pokojnik znanstveno raziskoval. Za nemški Walhall sem vzel staroslovenski izraz za raj, nav. — (Opomba prelagateljeva.)

R. REIMESCH

P O S I N J I A D R I J I

DR. ANTON DEBELJAK

N A D A L J E V A N J E

oj solilebnik je pridno metal v svoj akvarij splitski »gotovac« — že pripravljene jedi — podzavestno se držeč pantagruelskega gesla, ki ga ne utegnem sedaj iskati po Rabelaisu, a ki sem si ga obdržal v možganih v nemškem rimanem prevodu: Lieber den Darm entzwei gesprengt, als dem Wirte einen Brocken (Tropfen) geschenkt, t. j.: rajši se razletim, kakor da kaj na mizi pustim. — Solilebnik se kajpada še dolgo ne bo mogel meriti s češkimi cmokavzarji, ki vsako leto priredijo olimpiado: tekmovanje, kdo bo večje število češpovih cmokov spravil pod rebra. Lansko jesen je dobil nagrado medicinac Bureš, ki je v 4 urah posnažil 111 knedličkov, težkih 11 kil. Še manj pa bi se mogel kosati z onim hrustom — je bil g. Tarare Anglež? — ki je v svojem 17. letu na dan použil govedine za težo svojega telesa in je pri vojakih dobival 7 obrokov (porcij). Takí silaki, »nadjunaki«, da uporabim izraz bosenskega pisca Bjelevca, morajo delati veselje krčmarjem, ki jim je največji filozofski zadatek, kako bodo gosta zadovoljili. Hifzi Bjelevac nam podobnega gostilničarja predstavlja v zadnjem svojem romanu »Zidanje srečnog doma«.

Ko sem zgoraj izustil pojem »gotovac«, sem imel za ušesom še nekaj večjega. To je Gotovac Jakov, znani tamkajšnji skladatelj, čigar »Jadovanko za teletom« so nam letos bolgarski pevci v Unionu tako živahno zakročili, da nam je bila »Radovanka za teletom«. Eno kulturno ime pa zbudi drugo. In tako je ušlo solilebniku skozi ograjo belih zob — herkos odónton, pravi eden izmed najzanimivejših prepisovalčkov na svetu, ata Homer — še drugo ime, povezano s Splitom: pokojni dr. Lj. Böhmi je tukaj učiteljeval na realki, ta »apostol poglobljanja jadranske zavesti« (»Jutro« 16. III. 35). Koroški naš učenjak Štefan, omenjen že lani v početnih poglavjih tega potopisa, je bil določen za proučevanje Jadrana. Slika in ovekovčuje pa ga tukaj v Splitu naš vrli rojak, profesor Fran Kopač, ki je letos o svečnici baje videl Abrahama. Poleg njega kipari naš Barjan Svitoslav Peruzzi, ki mu je njegov boter Fran Levstik hotel dati poleta, perotnice, krstivši ga: Peru

tec. Kopač je portretiral menda vse splitske veljake, tako seveda tudi pokojnega dona Frana Bulića. Umotvor visi v zagrebški Akademiji. Dona Bulića se dobro spominjam že nekaj let, saj mi je razkazoval z veliko prijaznostjo zanimivosti po splitskem muzeju. Nazadnje pa mi je dajal prevajati na francosko neke proglaše, svojo znanstveno veroizpoved. O tem poslednjem dogodku sem nekoč pripovedoval šegavemu prijatelju, ki mi je nato zabrusil staro rečenico: Babe se boj od prednje plati, kobile od zadnje plati, voza od desne in leve, farja pa od vseh strani.

Zaslug za naš Jadran si je nabral nadalje dr. Vojeslav Mole, ki je nedavno predaval v Krakovu o Dalmaciji, spomenikih njene preteklosti in njeni zakladnici umetnosti. Gotovo je bil tod že nekajkrat s svojo ženo Elo. Nemara že veste, da njuni imeni: Ela i Vojesla v dasta narobe čitani simbolični pomen o njuni sreči »Valse joviale«, kar po francosko pomeni: vesel valček.

Nekaj nevéšččnega pa čuti naš prijatelj, kadar se domisli na splitsko »Antologijo savremene jugoslovenske lirike« (1922). Pred leti mi je Vera Albrechtova recitirala iz nje nekaj kitic, češ: Čigave so? V svojo sramoto moram priznati, da nisem več spoznal nekih svojih mladostnih grehov. V tej zbirki čitaš tudi naslednjo pesem:

O solnca, le solnca! — da mine ta mrak.
Smehljaji, vera v njih, lesketanje, —
nad grozo kot cvetje v polnočni zrak, —
a same iz molka rastejo sanje.

Z življenjem o brezdnu ugank govori
neslišno, nemo brezupna temina,
praznata temne, globoke noči.
Končno. Molčanje, mrtva tišina

Igranje obupnih utripov srca
vse tiše in tiše plače, se smeje,
med nami nekdo še blazno igra
na zadnji le struni hitro, hitreje.

Skoz tmo odmeva mrtvaški le smeh,
umolknile v grozi pesmi so naše,
razlito vino po blatnih tleh,
raztrgani vencí, razbite čaše.

Urednik Ljubljanskega Zvona jo je l. 1921 (str. 56) v celoti ponatisnil v svoji kritiki o pesniški zbirki »Tristia ex Siberia«, češ, kitice De profundis so za Moleta najbolj značilne. Vendar omeniti je, da je urednik naredil kanibalski

dovtip: pesem je citiral narobe. Citati jo je treba takole:

Raztrgani venci, razbite čaše,
razlito vino po blatnih tleh... itd.

Kateri izmed obeh sestavljajcev omejnene Antologije jo je vtaknil vanjo? Dr. Mirko Deanović ali Ante Petravić? Na vsak način si je nakopal zamero pri pesniku, spadajočemu v »genus irritabile vatum«, kakor jih je označil letošnji slavijenec Horatius, oziroma spadajočemu med blede osebe, ki so položile svoje srce v črninik, kakor označuje takšne sanjače švedski pisatelj Eyvind Johnson (»Poète en hiver«, Figaro, 7. I. 1928). Mimogrede pa moram nekoliko zavriniti Horatija s pripombo, da pesniki niso vedno le razdražljive osebe. Za dokaz naj mi služi François Coppée, znan med drugim po drami iz srbsko-bolgarske zgodovine »Pour la couronne«. Ko so Prusi l. 1870 oblegali »Babilon ob Seini«, je imel pri sebi za mizo pisatelja Teofila Gautiera, ki je prišel brez svoje očarljive hčere. Sladokusci so se morali zadovoljiti s pečeno konjino. Dobrodušni Coppée je vpricho družbe zložil na odsotno mladenko tole štirivrstičnico:

Si vous étiez venue, ô beauté que j'admire,
Je vous aurais offert un festin sans rival:
J'aurais tué Pégase, et je l'aurais fait cuire
Afin de vous donner une aile de cheval!

t. j., da ste prišli, krasotica, ki vas občudujem, bi vam bil poklonil gostijo, da še nikoli take: ubil bi bil Pegaza in ga dal speči, da bi vam dal konjsko perot.

Pri pesniku je vsekako zamera. Mi pa, mladni gledalci, vidimo nekoliko drugače. Prvič se čudimo kritikovi domisljci, da vam umotvor pretiplje od narobe plati. Še bolj pa se nam zdi posrečen izvornik sam, harmoničen, od katere koli strani ga prečeniš. Ali ima svetovno slovetstvo tak primer? Ne verjamem, dokler ne bo dokazov. Malenkostne igračke, vedoma tako zasnovane, bi se dobile pri poljskem pesniku Janu Kochanowskem (1530—1584). Zgledov nimam pri roki. Pač pa premorem vzorec za anociklične verze, ki se začenjajo z isto besedo, s kakršno se končujejo, itd. Besedilo vam najlepše ponazorí mojo misel:

Blanditias fera mors Veneris persuasit
amando
Permisit solitae nec Styga tristitiae.
Tristitiae Styga nec solitae permisit
amando
Persuasit Veneris mors fera blanditias.

Take stihe so kovali rimski lironosci v dobi prepadanja in srednjeveški bardí. Najtežji so seveda pristni palindromi:

Roma tibi subitò motibus ibit amor.

Moletovi verzi so torej edinstveni pri nas. Obudijo ti neko občutje, kakršno je moral doživeti tudi g. Ante Petravić, ko je opravljal korekturo svojega

FRAN KOPAC

Cvetnika. Duhovnemu gospodu ne manjka duha, saj je bil l. 1919 postavljen v Splitu za profesorja italijanščine in je izdal cel niz kritičnih študij. V mlajših letih je bil sam tudi gojenec Modrić. V Italiji so mu večkrat v tisku priznali njegove vrline in zasluge v literaturi. Ne smeš pa ga zamenjati ob sličnosti imen z onim svečnikom iz Plavna, ki se podpisuje: Prečasni pop Petar Petranović, pravoslavni parok plavanski.

Glonarjeva potegavščina mi je priključala v spomin neke tuje humoriste. Alfons Allais se je zlasti poskušal v raznih praktičnih burkah, a najboljše so književne. »Razloček med angleško miselnostjo in francosko«, je pisal na primer, »se opaža že na imenu cest in ulic, ki so pri nas imena zmag: rue de Rivoli, avenue d'Iéna, avenue Wagram. V Londonu so ulice krščene po kraju britanskih porazov: Trafalgar square, Waterloo place...« — Da bi si malo odpočil od naporenega poroda — »Joseph Prudhomme« je bil tedaj prišel iz njegovih možganov, kakor Palas Atene iz Zevsovih — je Henri Monnier z nekaterimi tovariši opolnočil kar se da potihem spravil oslička na hodnik na stopnišču vrlega meščana, pozvonil na vse pretege zaspanemu možu, potem pa ja-

drno odnesel pete nizdol po stopnicah, pustivši sivčka pred osuplim državljanom, ki se je vpraševal, kako je mogel dolgoušec potegniti za vrv pri zvoncu.

SVITOSLAV PERUZZI

Ali pa recimo Sapeck, ki je nekaj stavlil, da bo za celo uro ustavlil ves promet na velikih bulvardih, to pa s sodelovanjem stražnikov. Opoldne, ob najživahnejši uri, jo primaha na boulevard Montmartre, z njim pa neki prijatelj, oboje oblečena kot pariški mestni zemljemerci. V rokah sta nosila prikladne instrumente za ta poklic. Kakor da treba pripraviti tehtne poprave, je prosil zastopnika javne oblasti, naj ustavi vozove. Nastavivši svoj trinožnik na kraju pločnika, svoje kukalo z vizirjem, je ukazal svojemu sokrivcu, naj gre na drugo stran ceste in se postavi natančno njemu nasproti, da mu bo držal konec konopca, ki ga je treba napeti preko pota.

»Saj še vrvico ne zna držati,« je zamrmral. In zdajci zapusti svoje orodje pa jo ubere na drugo plat, kjer brez konca in kraja poučuje svojega pomagata, kako se prime tak službeni motvoz. Potem krene na prejšnje mesto, priveže drugi konec motvoza za svoj trinog in pritisne oko na kukalo, pozorno motreč in zapisujoč številke. Čez nekaj časa odide vnovič na drugi pločnik, da popravi znamenito vrvico, se vrne na prvotno postojanko, beleži pripomnje,

riše znake s kredo po asfaltu. Medtem se je množica nakopičila, osobito vrsta izvoščekov, tovornih voz, omnibusov, ustavljenih zaradi tiste vrvce, se je čedalje bolj daljšala, segla do Opernega trga, potlej do Madeleine in celo do Trga sloge, to pa med vikom in krikom, psovanjem in zmerjanjem, ki si ga lahko mislite.

Treba je bilo končati glumo, ki je trpela že debelo uro. Sapeck se približa policaju:

»Gospod stražnik,« mu reče vljudno, »medtem ko greva s tovarišem po druge instrumente, puščene na Richelieujevi cesti, blagovolite držati nekaj trenutkov ta-le motvoz.«

Mestni uslužbenci si morajo iti med seboj na roko. In naša šaleža sta si spotoma slekla zemljemerska jopiča in jo urezala proti kavarnam na Boul' Mich'n (Boulevard Saint-Michel), pustivši na cedilu bulvard, promet in redarja, ki je še vedno držal vrvico na svojem mestu.

Iz Sv. šaleža je bil doma tudi bivši sodnik Paul Masson, imenovan Lemice-Terrieux. Kot skromen star samec je živel mirno, redno življenje. Za pribolj-

DON BULIĆ

šek si je rad privoščil to zabavo, da je svoje sodobnike včasih potegnil, seveda duhovito in brez hudobije. Sapeck in Masson sta bila sicer pametna možanca, vendar imela sta žilico za dinamično

veselje, za kakršno so se ogrevali srednjeveški sholarji.

Sedaj pa čujmo najboljšo burko, kar jih je izumil ta misteriozni Lemice-Terrieux. Neko jutro pride ob uri, ko gospodinje najbolj kupujejo, v mlekarno svojega okraja, resno noseč v roki svojo počepnico.

PAUL MASSON

»Gospa,« se oglasi možato, »blagovolite mi napolniti to posodo z mlekom.«
»Ampak, gospod,« je ugovarjala trgovka, »moja hiša...«

»Gospa, ubog samec sem, ki so mi ukradli običajno kanglico. Bolezen v želodcu pa me silí, naj se hranim ob samem mleku. Saj menda mi ni sojeno, da bom umiral od lakote. Drugega pa nimam pod roko.«

Mlekarica se je dala omečiti tem besedam. Prijela je zajemačo in mu iz velikega čebra napolnila kahlo z mlekom. Tedaj pa se je Lemice-Terrieux nagnil nad nenavadni lonc in dolgo vohal tekočino:

»Gospa, vaše mleko se mi zdi danes nakislo,« je izustil, ne da bi trenil z obrvmi.

In vpriči preplašenih gospodinj je izhl vse mleko iz svojega nočnika v skupni čeber, določen za ves okraj.

Ta pavlihovska ga je zabavala nekaj tednov. Na ta način se je kratkočasil,

ne da bi moral seči v mošnjček.

Tudi če si pavliha, pod kožo si pa vendarle krvav. Lemice-Terrieux (prav za prav: Le Mystérieux) je končal svoje domiselno in muhasto življenje s samomorom iz ljubezni, kar utegnejo današnji praktični ljudje označiti za poslednjo njegovo norčijo.

Hujša ko burka z mlekom pa je tista, ki jo je v lanskem septembru nagodel neki Evropec, prišedši v Auckland na Novem Zelandu. V dnevniku je dal oglas, da prebivalstvo nekega otoka v južnem arhipelu strada, umira od gladu. Vrii Novozelandci so natovorili ladjo z živim in zdravim, orodjem in posodjem ter odpuli proti Raratongi, upravnemu središču Cookovega otočja. Odtam so odveslali s čolni proti otočku Hayemetu, kakor mu je ime. Na veliko svoje začudenje so naleteli na same čvrste in čile ljudi, ki so osepili ob neugodni novici, razširjeni glede njihovega položaja. Trda bo predla možu, ki je izpustil to časninarsko raco, če ga zasači oko postave ali roka pravice.

Medtem ko takole po bliskovo premišliš take stvari in dogodke, poteče že nekaj minut na veliki uri, ki nosi napis: Omnis vulnerat, ultima necat. To je Janko Kač ponašil: Vsaka te tenta, zadnja te fenta.

D A L J E

R. Schneider: NA RAZSTAVI

SEN KANCLISTA KVOČKE

STANKO JANEŽ

Kvočka je prišel kar celo uro prezgodaj na postajo. Kupil si je peronski listek za en dinar. In zdaj, kaj se ti more le še hujšega pripetiti, Kvočka, kakor da moraš čakati? Čakaj, čakaj! Prišlo bo, saj mora priti. Prišel je na peron, na tisti neskončni, vsakdanji peron, ki mu ni nikjer konca. Zdelo se mu je, kakor pred vrati v večnost: ljudi je bilo malo, le tu pa tam je kdo posedal na ogoljeni klopi: bilo je kako kmečko dekle, ki ni vedelo, kam bi se delo ves ta neskončni božji čas. Po mestu pohajati je kakor smrt, kar nenadno človeka — sam ne ve od česa — tako silno zapečejo oči in ves je tako ubit, da bi najrajši kar tam na pločniku položil glavo in umrl. Vrata se je poslanjal ob svojem okencu in se mu je očitno dremalo. Kaj pa, na vsak način je moralo biti še prezgodaj.

Tako nekaj vsakdanjega je biti pisar v banki »Metropol«, poleg tega si živčno bolan, neprestano moraš biti pripravljen, da spoštljivo dvigneš svoj pomečkani klobuček in da upogneš hrbet. Nekaj časa je hodil gor in dol pred postajo, z rokama na križu. Ljudje so bili kakor iz lesa izrezane lutke. Postreščki so leno postajali in si potrkavali s peto ob peto; bil je hud mraz, huhali so si v dlani toplo sapo, na brke se jim je obešalo ivje, rdeči nosovi so jim čemerno čepeli sredi obrazov in so bili skoraj že čisto modri od čezmernega žganja, ki so ga popili v bližnji postajni restavraciji. Bili so pač samo postreščki in so trčili svoje življenje samo za to, da jih kdo pokliče, naj poneso ta in ta kovčeg ija 'n tja. Kovčka je nervozno vztrepetal in razgrnil časnik. Preletel je z očmi debelo tiskane naslove: tragedije, same tragedije. Na primer: danes »Samomor blagajnika v Židovski ulici«. In dan za dnem te žalostne statistike brezposelnih. Pohod gladnih v New York. Same nerazumljive stvari. Ali naj se ubije?

Nič, nič, vse skupaj nič ne pomeni. Kaj naj počne on s temi mastno tiskanimi naslovi? O, vse nekaj drugega je, kar mu more stokrat bolj razdražiti njegovo vsakdanjo, zvođenelo kri, da mu srce kar zatrepeta v mehki, tako prečudni slasti.

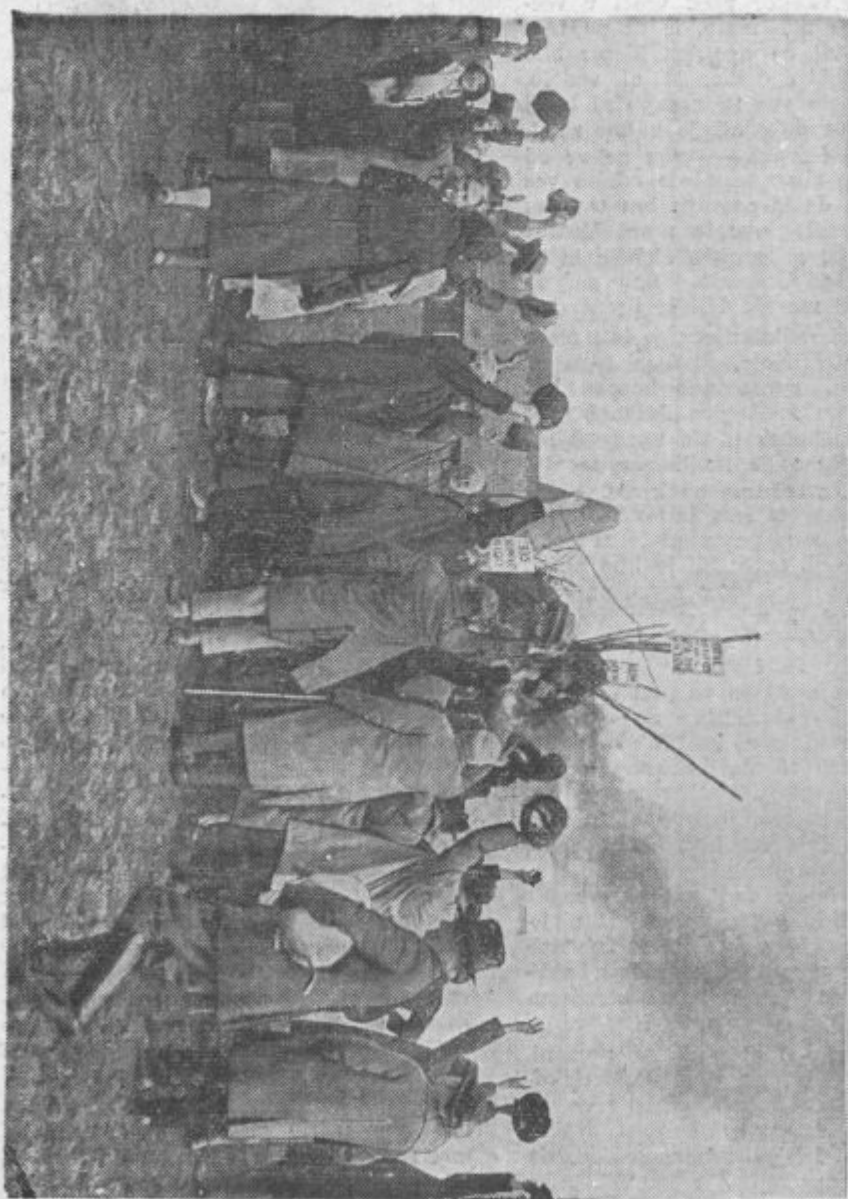
STANKO JANEŽ

In kaj zato, če bi bil to kakšen čisto neznan spominček! Resnica, da ne bo nič drugega, kakor nekakšen samo na pol resničen spominček: globoko na dnu duše ga ima skritega, prav tam daleč za devetimi zapahi in bog ne daj, da bi kdo zvedel za tisto, kar je bilo nekoč zdavnaj.

Zdavnaj je bilo, v tistih pradavnih, sončnih dneh. Ali je bila pomlad, ali poletje? Sonce je sijalo, kostonji so tiho šelesteli. Zdaj kostonji nič več ne šelestijo, sonce postaja mrzlo, da čisto ledeno mrzlo. Skozi okno pisarne gleda samo kos dvorišča, na katerem gnijejo skladanice drv in kdaj sliši, kako neusmiljeno zabrni od nekdaj iz bližine cirkularka. Potem brni venomer, brni in ne preneha. Drugi dan je spet vse mrtvo. Sedi v pisarni in piše, od jutra do večera. Samo pisar je, njegov šef pa je kakor bog, bogat in občežvan, ves svet je njegov, sam smeh mora biti okrog njega, njemu pa za božjo voljo ne primakne k plači niti pare. Delaj, priden bodi! mu pravi. A on postaja star, tako neizrečeno star in brez vsega. Ko pride domov, ga čaka mrzla, nezakurjena soba, in ko leže, ni nikogar, prav nikogar blizu. Postelja je mrzla, z rokama lahko občuti temo,

kako v težkih skladih plava preko nje-
ga daleč, venomer dalje, neprenehoma,
kakor v kolobarju. Prav natanko
ve: tam stoji miza, tu je omarica, na
steni pa ura neprestano udarja svoj
enakomerni Kvoč-ká, Kvoč-ká. Ta ena-
komerni, neizpremenljivi Kvoč-ká ga
grize in mu razjeda misli, mahoma
se zgrozi nad samim seboj in se zagr-
ne čez glavo. In ko se spet predrami
iz groze in si gre z roko preko čela,
blebeta kakor bedak.

— Ta Kvočka bo ostal zme-
rom samo — Kvočka. Ta Kvoč-
ka je zdaj pisar. Ta Kvočka samo piše
in pisari in odlaga akte za akti, dan
za dnem. Ta Kvočka se mora samo
klanjati in trepetaje privzdigovati klo-
buček in molčati. Ta Kvočka nima no-
bene besede in je povsem navadna nič-
la. In po smrti ne bo Kvočke nikjer
več, kakor da ga nikdar, nikoder ne
bi bilo. O saj ve, kako čisto pozabljen
bo potem, ljudje se ne bodo hoteli

PROTEST PROTI DESETINI
Angleški poljedelci so se uprli plačevanju desetne cerkvi. Silka kaže kentiske farmerje, ko zažigajo
podobe cerkvenih dostojanstvenikov v protest proti desetini

spomniti, da je sploh kdaj živel. Kako strašno, okrutno je to življenje! — —

Ko pride nazadnje na peron (vsak večer hodi čakati vlakov, некоč se bo zanj pripeljalo nekaj velikega, usodnega), mu njegovo drobno dušico spreleti neizmerno upanje in brezkončno hrepenenje.

Nocoj vendarle pride, prišla bo! Zagledal bo v daljavi lep, bel robček, kako mu maha v pozdrav; dvoje lepih, svetlo modrih oči se utrinja pod veli-

kimi, vzbočenimi obrvmi; krasni, pšenični lasje padajo v lahni valovih na njen mehki, topli vrat.

Zdajci bo stopila k njemu in ga lepo, prijazno ogovorila:

— Pozdravljen, Kvočka! —

In njegove ustnice bodo samo tiho izpregovorile njeno ime:

— Eliza! — — —

Ponudila mu bo svojo drobno, nežno roko. Prsti se bodo strnili z njenimi — — —

NIPONSKA POMLAD

V Tokiu so se pribele tradicionalne svečanosti črešnjevca cveta. Tisoč romajo v mestno okolico, da s posebnimi obredi pozdravijo pomlad

Občutil je, kako mu je ob tej misli zaplala kri po vseh žilah, kako mu je bušila naravnost v lice, da ga je mahoma postalo kar sram, ko stoji tu na hodniku in čaka že celo večnost.

Čakal je večer za večerom, Kvočka je bil že do smrti utrujen od tega večnega, brezmejnega, brezsmiselnega čakanja, ki mu ni konca ne kraja. Njegove misli so postajale boljše, nič več ni mogel jasno presojati stvari, kakor so na tem svetu. Pred očmi so mu plesali akti, številke, blagajna; njegova drobna, prismojena, od tisoč misli in načrtov zbegana duša je pričakovala samo ene velike svetle svetlobe, da mu razsvetli tisto zrno temè, ki mu kakor železobeton tlači sanje in mu brani, da bi misli poleteli tja nad oblake. Toda danes ali jutri se bodo morale njegove misli odločiti. Danes ali jutri se mora nekaj zgoditi. Danes ali jutri mora biti konec temu večnemu čakanju. In vendar —!

— Priti mora, priti mora! —

Prav iz oddaljenega predmestja je prišel. Včasih se zgodi, da mu veter zanaša prah v oči, avtobusi prevažajo ljudi od enega konca do drugega.

Včasih je bilo mrzlo, da so šklepetale kosti. On pa nič. Prav nič mu ni bilo do vetra, do prahu, do avtomobilov, do ljudi. Plaval je na širokem morju hrepenenja in nekje daleč je svetil svetilnik: ONA.

In dnevi beže. He, Kvočka, pazi, da ti ne raznese glavo!

★

Zdaj pa je pomlad.

— Pomlad, pomlad, — blebeta.

Kvočka, ali slišiš: — Pomlad je! — Kvočka, komaj da se zave: — O da, res je! — reče samemu sebi. To čuti po tem, da pihljajo topli, južni vetrovi, da mu sonce meče toplejše žarke na obraz, da pričinja drevje zeleneti, in na ulicah zvonijo prebujeni, pomladni deklški smehi.

— Življenje! Življenje!... vzklikne Kvočka. Ne, stoj, Kvočka, tu si čisto brez moči.

Bifó! — in življenje teče, drvi in na vozu Kvočka — kriliš z rokama, se prijemlješ za glavo — kam? Življenje drvi in pleše kakor splašeni konj in voz zapleše zdaj zdaj po klancu navzdol.

Da, da, zdaj je pomlad.

Nekega dne je bilo, sonče je sijalo sredi neba — ni se težko spomniti. Go-

spa je pozabila kužka in ga je pustila sredi ceste.

— Gospa Eliza, kam odhajate? — je zaplakal Kvočka. Začutil je, kako mu je odpela verižico, sklonila se je nadenj, da je zadišalo po kolonjski vodi, prav tako je bilo in potem je še prav narahlo dahnila vanj: Prost si, Kvočka, adieu!...

— Gospa Eliza —! — je zaplakal Kvočka in je bil čisto izgubljen in pozabljen.

Gospa Eliza je šla in se ni vrnila.

Kvočka ni ničesar razumel. Videl je, kako so se zazibali njeni boki, kako so zaplesale palače okrog njega in cesta je zavihrala s hrbtom kakor kača, kadar napada. Vse je odšlo.

Ostal je sam. Samo banka Metropol je svetila s svojim kamenitim pročeljem, dva bronasta moža sta stražila portal in z ogromnimi pleči podpirala zidani obok noč in dan. Svet je bil velik, neskončen in se je bleščal v žaru sonca. Eliza je ljubila neskončnost, sonce, življenje. Morda je ljubila Kvočko, to drobno, ubogo Kvočko? Morda —, ampak kaj je neki Aleš Kvočka v življenju prav za prav — proti Neskončnosti, proti Soncu, proti Življenju. Res, nič, čisto navaden zanikarni nič smo, samo nekaj pisar smo nekje v trinajstem nadstropju v pet in štidesetem oddelku banke Metropol — kaj ne, Kvočka! In takih Kvočk najdete eden — dva — tri — pet — deset tisoč, če hočete! Ah, te prismojene Kvočke! Toda tega je že davno, cela večnost.

Zdaj pa je že spet pomlad.

Kvočka hodi spet v banko Metropol pisat, včasih se sprehodi na postajo, da vidi vlake in ljudi. Res ga boli glava in misli niso urejene, toda v vsem tem je nekaj čudovitega, vanj zadriha tuja zemlja: Stambul, Sofija, Bucuresti, Praha. Drugače ni nič posebnega, a tu sliši tuje besede; tuji pogledi, svetlomodre zenice in beločnice izdajajo tihe, skrivnostne strasti. Daljnja srečanja planejo vanj. Ne, tega ne sme videti, kako se strnejo ustnice, rajši nekoliko zamiži. Čutil je, da bi moral zdaj samo mižati. Mižati, mižati in nikdar ne odpreti oči! Da bi bil daleč, neskončno daleč, proč od vsega, kar ga obdaja, muči! Da bi bil prost, svoboden, da bi naslonil glavo na življenje in na njem zaspal, da ne bi nič več mislil, da se ne bi nikdar več prebudil

in da bi spal večno, večno!

Tako? Kdo bi si le mislil kaj takaga!

— Zbogom, zbogom! Vendarle! —

Svet je neskončen, je šepetal Kvočka z ustnicami in odhajal. Videl je, kako se mu klanjajo ljudje:

— Pozdravljen, Kvočka! Nasvide-nje! —

Toda nazadnje si je to lahko sam mislil.

★

Bilo je jutro, ko je sonce s svojim bleščočim sijem preplavilo malo me-

stece, in ko se je meščanom po udih še razlivala sladka, opojna jutranja top-lota, ko so pernice dehtele od onemog-lih zakonskih objemov, ko so po ulicah hitele prve raznašalke časnikov in so stražniki nestrpno pričakovali četrte ure, da jih zamenjajo novi, ko je črno na belem stalo v teh časopisih:

VELIKA PONEVERBA V BANKI
»METROPOL«

Kancelist Kvočka
pobegnil neznano kam

LONCAR

ZAROTA ZOPER SVET

ESSAD BEG

N A D A L J E V A N J E

AVTORIZIRAN PREVOD

G P U

Najstrašnejše je divjal teror v južnih mestih, kamor je pribežalo meščanstvo iz strahu pred komunisti. V Kijevu je delovalo šestnajst različnih Ček, ki so imele prave klavnice. Slučajno se je ohranil uradni opis teh klavnic iz dni, ko so morali boljševiki zapustiti mesto. Opis se glasi: »Vsa cementirana tla obsežne garaže so bila polna krvi, pomešane z možgani, drobci lobanj z lasmi in drugimi ostanke človeških trupel. Vse stene so bile oškropljene s krvjo. Poleg tisočernih lukenj od revolverskih streljav so bili ostanki možganov in kosci člove-

ške kože. Na vrtu iste hiše je bilo v naglici le površno zagrebenih 127 trupel zadnje moritve. Trupla so ležala z zmečkanimi lobanjami. Nekatera pa so bila sploh brez glave, vsa trupla so bila popolnoma naga. Običajno so trupla takoj po umoru prepeljali na vozovih ali tovornih avtomobilih izven mesta, kjer so jih zagrebeli. V vrtnem kotu smo odkrili množestven grob s kakšnimi 80 trupli. Na teh truplih smo videli rane, ki si jih človek skoraj ne more predstavljati. Tu so ležala trupla s prerezanimi trebuh, brez udov, nekatera pa so bila sploh razsekana. Nekaterim so iztaknili oči, drugim spet izrgali jezike. V nekem kotu smo našli kopico udov brez trupel. Ob vrtni ograji smo našli več trupel brez vsakega sledu nasilne smrti. Ko pa so jih čez nekaj dni zdravniki obducirali, so videli, da so imela usta, dihalnik in požiralnik napolnjene s prstjo. Nesrečneži so bili torej živi pokopani ter so požirali zemljo, ko so hoteli dihati. Tu so bili starci, možje, žene in otroci. Tu je ležala tudi neka mati povezana s svojo osemletno hčerjo. Na obeh so se poznali strelj.²³

Slika neke druge klavnice v Kijevu: »V tem prostoru je vzbujal pozornost blok, na katerega je morala položiti žr-

tev svojo glavo, ki so jo potem zmečkali z železnim drogom. Takoj poleg je bil rov, do vrha napolnjen s človeškimi možgani. Na dvorišču smo našli tudi križ, na katerem so boljševiki teden dni pred zavzetjem Kijeva križali nadporočnika Sorokina. Najstrašnejše pa je bilo delo vojaške Čeke pod vodstvom Kitajcev. Obsojence so na primer privezali na kol, nakar so jih obdali z debelo železno cevjo, v katero so spustili podgano. Nato so odprtino takoj zaprli z žično mrežo, pred katero so napravili ogenj. Žival, obupana zaradi vročine, se je zagrizla v telo nesrečne žrtve. Najstrašnejše pri tem pa je bilo, da so se nesrečneži mučili po več ur in mnogi celo do jutra, preden so umrli.²⁴ Vsa ta mučenja so bila običajna pri vseh Čekah na jugu. Vendar pa je imela vsaka Čeka še svojo specialiteto. V Poltavu so n. pr. v enem samem dnevu nasadili na kol osemnajst menihov,²⁵ v Jekaterinoslavu so križali,²⁶ v Voronežu so potisnili žrtev v sod, ki je bil na notranji strani opremljen z žebli, nakar so spustili sod po hribu navzdol.²⁷ V Harkovu so potegnili žrtvam kožo z rok in se je zaradi tega tamošnja Čeka imenovala »tovarna rokavic«. V Kijevu so naložili obsojence v zaboje s trupli.²⁸ Drugod so žrtve polivali z ledeno mrzlo vodo ter jih postavili na sneg, kjer so se spremenile v tako zvane ledene stebre.

Da tu navedena dejstva niso izmišljotine protiboljševiških krogov, dokazujejo med drugim članki sovjetskega časopisja. Tako je prinesla »Pravda« 26. januarja 1919 pod naslovom »Srednjeveška mučilnica« pismo nekega komuniste, ki ga je bila Čeka pomotoma aretirala. »Ne morem povedati, kaj sem v teh dneh doživel in videl. Osemnajst ur dolgo so tu dnevno mučili ljudi.« Čez dva meseca je poročala »Pravda« o nekem oddelku Čeke v Vladimirju, kjer so aretirancem vtikali igle za nohte. Tudi Larisa Reissner, znamenita sovjetska novinarka, je pisala že v decembru leta 1918: »Sram me je vaših mučilnic.«

²⁴ Nilostonski: Istotam, str. 26.

²⁵ Nilostonski: Istotam, str. 26 in nasl.

²⁶ Melgunov: Istotam, str. 128.

²⁷ Melgunov: Istotam, str. 129.

²⁸ Poročilo socialnih revolucionarjev.

²³ Nilostonski: Istotam, str. 20.

V tajni okrožnici pa je Čeka navzlic temu priporočala, »da se je treba posluževati starih preizkušenih sredstev«.

Izkaz najrazličnejših mučenj, usmrtitev, ki so vse avtentično dokazane, bi mogel izpolniti celo knjigo. Toda ti primeri naj zadostujejo. Provincialne Čeke so le redkokje poslovale v poslopjih bivših jetnišnic. Večinoma so zasedle kakšen del mesta, ki so ga potem v naglici priredile za svoje namene. Izjema so bile Čeke ob Volgi, ki so imele svoje sedeže na ladjah ali splavih. Aretirance so obéčajno potopili. Morišča pri provincialnih Čekah so bile kleti ali garaže, množestvene usmrtitve pa so se vršile na polju izven mesta.

Opisani teror vpliva na evropskega čitatelja tako grozotno, da le težko veruje v ta dejstva. Zato je treba teror, kakor vsak svetovnozgodovinski pojav tudi razložiti. Splošni stavek o »vzhodnem barbarstvu« ne pove ničesar. Teror

mora imeti v zgodovini ruske revolucije neki geometrični kraj, ne more biti le slučajnostni pojav ter ni mogel, kakor so mnogi mislili, po končani državljanski vojni izginiti brez sledu. Teror se da pojasniti in pojmovati samo kot organski člen dolge vrste revolucijskih dogodkov v soglasju z boljševisko filozofijo in etiko.

Preden pa se oprimemo te naloge, hočemo spoznati eksekutorje terorja. Ne organizatorjev in voditeljev, o katerih se bo govorilo na drugem mestu, ampak male uradnike, krvnike in mučitelje, ki so se v tistih letih pojavljali kot meteorji na obzorju revolucije, po končani krvavi dobi pa so ali izginili ali pa so radikalno spremenili svojo eksistenco.

Prav ti so dali v teh letih terorju njegov pečat, prav ti so odgovorni za največja zlodejstva in zato ne smejo ostati prezrti v zgodovini terorja.

D A L J E

POMLADANSKO DELO NA VRTU

OBREKOVANE ŽIVALI

Mnogim živalim pripisujemo neke lastnosti kot posebno značilne zanje. Oslá imenujemo n. pr. trmastega in gos neumno, a ni posebno laskavo, če o kakšnem človeku pravimo, da je živina. Sicer pa je presoja živali lahko vse drugačna. Pri nekaterih afriških rodovih velja n. pr. za odličovanje, če koga primerjajo z živino. V premnogih primerih pa je znatnost ugotovila, da te in one živali sploh nimajo lastnosti, ki jim jih pripisujemo in ki so prešle neredko kar v pregovor.

»Zdrav kakor riba v vodi«

Kdor opazuje veselo igro postrvi v gorskem potoku, mora res dobiti vtis, da so ribe posebno zdravi v življenja vesel rod. Ribar misli o tem seveda drugače. Ve preveč dobro, da so ribe zelo občutljive in nagnjene k mnogim boleznim. Ve, da je prehlad, ki za človeka v splošnem ni nevarno obolenje, za ribo naravnost smrtno nevarna bolezen. Neštivilno je zajedalcev, ki žive na ribjih škrgah in sesajo svojim »gostiteljicam« kri. Neka vrsta teh mučiteljev, ki žive na jesetrijh, doseže celo dolžino 3 cm; razne školjke preživijo svojo mladost v koži rib in jim povzročajo težke bolezni. Če bi našli vse bolezni, ki so jim ribe podvržene, bi dobili kaj dolg seznam in bi prišli do prepričanja, da ribam v vodi vendarle ni tako lahko živeti.

»Stonoge«, ki nimajo sto nog

Če vzamemo natančno, o »stonoga« sploh ne bi smeli govoriti, vsaj na splošno ne. Imamo na stotine raznih vrst teh živali, ki niti od daleč nimajo tega števila nog. Mnoge vse svoje življenje nimajo več nego 18 nog, neke tropske oblike pa imajo seveda tudi 200 dvojic nog, torej bi jih morali imenovati »štiristonoge«. V ostalem dobe vse te živali svoje mnoge noge šele tedaj, ko odrasejo.

»Nerodni« nosorog in »pridna« mravlja

Za srečo je imel malokdo, ki označuje nosoroga za nerodnega, priliko seznaniti se z njim v prosti naravi, kjer bi moral kaj urno bežati pred to njegovo »nerodnostjo« — če bi ji sploh ubežal. V tesni kletki zverinjaka zastavna žival seveda ne more zbujači vtisa posebne okretnosti, a to je povsem zmoten vtis.

Mravlja velja, kakor znano, za vzor pridnosti in ji v splošnem te lastnosti

tudi ne moremo odrekati. Vendar mnoge vrste teh živali nikakor ne upravičujejo dobrega mnenja, ki ga imamo o vsej družini mravelj. Imamo n. pr. tako zvane tatinske mravlje, zelo drobne živalce, ki si izgrebejo v gnezdiščih svojih večjih sorodnic tenke hodnike, kamor jih večje sorodnice ne morejo zasledovati. In tatice žive potem od njihove hrane in zaroda, ki se jih ne more ubraniti. Druge vrste mravelj žive istotako od ropa in od sužnje — večinoma mravelj manjše vrste, ki jih ugrabijo kot bube. Tako zvane amaconke sploh niso več sposobne za samostojno delo, odvisne so popolnoma od svojih sužnje. Celó jesti ne morejo več same in jih morajo pitati sužnje!

»Zajec spi z odprtimi očmi«

Dejansko se človeku vidi, kakor da bi bilo tako. Skoraj vsakdo izmed nas je videl kdaj na polju dolgoušca, ki je čepel negibno na tleh in strmel s širokimi očmi. Nenadoma je bilo videti, kakor da se je žival »prebudila«, nekoliko skokov in — ni je bilo več. Ali je res spala z odprtimi očmi? Niti od daleč ne! Zajec je bil kaj buden, le da se je zanašal na svojo zaščitno barvo, da ga ne boste opazili, in šele v zadnjem trenutku se je odločil za beg. V spanju pa zajec zapira prav tako svoje veke kakor vsak drugi sesalec.

»Krokodilove solze«

Znanost že davno ni smatrala za resno tisto trditev, da pretakajo krokodili solze. Niti je ni preiskovala. Nekemu radovednemu Angležu pa ni dalo miru, da bi ne pogledal tudi v to stvar. V londonskem živalskem vrtu je zagnal v prostor za krokodile kar pol tucata bomb s solzljivim plinom. Uspeh je bil strašen — za njega in druge ljudi v bližini, toda niti najmanjši krokodileček ni potočil niti najmanjše solzice. Seveda je policija »atentatorja« takoj prijela in pošteno oglobila, a na vsak način sedaj vemo, da krokodili pod nobenim pogojem ne pretakajo solz. Hvt

DELO NAŠEGA TELESA

Kako glasno govori človek?

Kako slabo poznamo ljudi svoje telo, je dokazal nov, točen poskus z električnim mikrofonom in ojačevalnimi cevmi, da bi se izmerila moč našega glasu. Običajno menimo, da proizvaža rjoveč ali dalj časa glasno govoreč človek kolikor toliko velike »zvočne energije«. Toda električna merilna metoda je pokazala nasprotno. Štirje milijoni ljudi bi morali istočasno glasno in razločno govoriti, da bi proizvedli energijo, ki bi zadostovala za vžaritev srednje električne žarnice. Poedni človek bi moral govoriti 150 let brez prestopka, da bi z energijo, ki bi jo porabil pri tem, skuhal čašo kave...

Možgani — brezžični oddajnik

V ožjih področjih je človeški organizem »produktivnejši«. Dolgo časa so se učenjaki prepirali o važnem vprašanju, da-li

proizvajajo možgani pri miselnem delu energijske količine, ki bi se dale dognati. Srce, mišice, žleze, živci in drugi organi oddajajo pri svojem delu stalno rahle električne znake. Ali velja to tudi za možgane? To vprašanje so odločili pred kratkim, in sicer v pozitivnem smislu. Vsak možganski center, ki je baš vključen, oddaja kakor majhen oddajnik električne znake, ki jih je mogoče s posebno občutljivimi aparati zabeležiti. Bodisi da stopita center vida ali sluha v dejanje, bodisi da se vključita »kartoteka« možganov, center za stare spomine, ali osrednja postaja za mišične gibe, vselej nastane na ustrežajočem mestu lobanje kratek električni tok, ki govori o napornem delu naših velikih možganov.

Človek kot »akvarij«

Kemična analiza našega telesa nam kaže, da sestojimo večji del iz vode. Neki znanstvenik je nekoč šaljivo označil telo za akvarij, čigar bistvena vsebina je enodotna raztopina kuhinjske soli. V resnici niha količina vode v človeškem telesu med 58 in 94 odst. Najbolj »vlažni« smo v zgodnji mladosti, potem se polagoma izsušimo. V materinem telesu vsebuje otrok 94 odst. vode, novorojenček 69 odst., 10letnik ima povprečno še vedno 62 odst., krepak 70letnik pa 58 odst. Izsušitev v starčevski dobi ee nam kaže že na zunaj po uvelih koži in gubah.

Ali veste, da je povprečen Evropec do svojega 70. leta pojedel 1400 krat toliko, kolikor znaša njegova telesna teža? V istem času je popil 25 t tekočine. Pri tem velikem konsumu živil je kar dobro, da nas je narava opremila s primerno obilnim prebavnim aparatom. Celo najtanjši človek nosi v svojem telesu umno zloženo prebavno cev, ki prekaša njegovo telesno dolžino za devetkratni iznos.

Človek — težak

Človek, ki pojé svojo 1400 kratno telesno težo in prespi tretjino svojega življenja — nekakšnih 25 let — opravi vendarle delo, ki se nam mora videti naravnost neverjetno. Celó največji lenuh je, ne da bi za to vedel, neutruđen težak in tudi v spanju človek pošteno dela. Naše srce pretoči v 70letnem neprestanem delu 250 milijonov litrov krvi. To ogromno količino tekočine, ki bi napolnila velikanski gazometer do vrha, pošilja mali srčni motor skozi žilje vsega telesa. V vsaki uri je te tekočine 400 l, vsak dan 10 t. Zmogljivost našega srčnega motorja bi odraslega človeka v eni uri dvignila iz kleti v podstrešje srednje visoke hiše. Podobno čudežno delo opravi naš prsni koš, ki se od rojstva do smrti ritmično širi in stiska. Delo dihačočega prsnega koša v eni

E. ACKERMANN: STARE HIŠE

noči bi dvignilo 5 q premoga za nadstropje višine.

Krvna telesca

Moderna znanost je izračunala, da ima človek v sebi 22 bilijonov rdečih krvnih telesca, ki bi v zapovrstnem redu trikrat obsegla ravnik. Pljuča so sestavljena iz tretjine milijarde majhnih zračnih prostorčkov. Njih skupna površina, ob kateri se vrši plinska izmenjava med zrakom in krvjo, znaša 150 kvadratnih metrov in je 75 krat tako velika kakor površina vsega človeškega telesa.

Naravno, da so presteli tudi lasce. Rezultat: 100.000 lasov na plavalasih glavah v cvetu let, 80.000 lasov na rjavolasih glavah, na črnih pa še manj. V. Sr.

B. R. NUŠIĆ IN MILAN OBRENOVIĆ

Skoro v vsaki vojašnici na ozemlju nekdanje kraljevine Srbije, a tudi v mnogih stanovanjih visi slika »Katanić na Neškovom visu«, ki nam predčuje prizor, kako rešuje pešadijski kapetan Mihajlo Katanić zastavo 11. polka, ki so jo bili ugrabili Bolgari. Ker je bil junak hudo ranjen (na treh krajih s projektilom, na petih pa z bajonetom), so ga sovražniki lahko ujeli. Zaradi njegove izredne hrabrosti pa so Bolgari ravnali z njim človeško. Ko je ležal ujet v vojni bolnici, je bil zaradi junaštva povišan v majorja.

Ta slika je dobro vzgojno sredstvo za vojaške šole in vojašnice. Ustvaril jo je oficir generalnega štaba Petar Ranošević (rojen 1856 v Carigradu, umrl 1918 v Beogradu), eden izmed prvih srbskih modernih slikarjev, ki so se odločili za svetli kolorit in »plein air« (kakor pravi Veljko Petrović) — A kako se je Kataniću oddolžil njegov kralj, Milan Obrenović? Ko je major 28. IV. 1887 umrl (v Beogradu), se Milan in njegov dvor nista udeležila pogreba velikega junaka! Pač pa je spremil istega meseca dvor s kraljem vred do groba mater polkovnika Dragutina Franasovića, kancelarja kraljevskih redov. Ta krivica je Branislava Nušića, 23letnega pravnika, tako ogorčila, da je zložil pesmico »Dva raba« ter jo 6. maja 1887 objavil v »Novem beogradskem dnevniku«. Glasil se takole (v desetereh):

I.

Ta tu skoro, biće ovih dana,
Sahranismo jednog božjeg raba;
Citall ste, vid'll ste paruđu,
Taj rab božji beše jedna — baba.
Zatutnjaše sva četiri zvona,
Povrveše kite i mundiri,
Povrveše perjanice bojne,
Povrveše bezbojni šeširi.
Svi majori, debeli i suvi,
Oficirá cela kita sjajna,

Pukovnici »s orlom« i »bez orla«
I još neko, — ali to je tajna.
I pravo je — ne tumač'te drukče
In na što bi tu brbljala zloba —
I pravo je, ta poslednja počast,
Ispratiti pokojnu do groba.

II.

Još skorije — biće ovih dana —
Sahranismo još jednoga raba,
Al' na žalost mnogih »babá« naših
Taj rab božji nije bio baba.
Ne povrve kita ni mundiri,
A i kog bi da do groba prati,
I što podje, i što htede poći,
Od pola se puta »ući« vrati.
Promukio su udarala zvona,
Udarala zvona iz budžaka (= kota)
A i što bi da se čini dževa, (= ceremonije)
Kad je pratinja srpskoga junaka!

III.

Srpska deco, što misliti znate,
Iz ovoga pouku imate
U Srbiji prilike su take:
Babe slavé, preziru junake.
Zato i vi ne muč'te se džabe; (= zaman)
Ska deco, postanite babe!*

(Podčrtane besede so bile v listu natisnjene s kurzivnimi črkami.) List je bil obtožen 1. zaradi žaljivega namigavanja na kralja Milana (z besedami: »I još netko, ali to je tajna«) in žaljenja režima (z verzom: »Babe slavé, preziru junake«). Ker je izdajatelj dnevnika odklanjal odgovornost in Nušić ni hotel dopustiti, da bi drugi ljudje zanj trpeli, je priznal, da je psevdonim »Gasarče« njegov, in bil obsojen na — dve leti zapora. V kaznilnici v Požarevcu je spisal (ko se je proglašila ustava l. 1888.) komedijo »Protektor« in »Listiće iz požarevačkoga zatorca«.

Dne 22. aprila 1888. je Milan pesnika pomilostil; hotel je to že prej storiti, ali je odlašal, ker kancelar Franasović ni hotel Nušiću odpustiti »žalitve« matere.

I. Koštić.

* Pesmica je ponatisnjena v Kovačevićem »Pogovoru« v XX. zvezku »Nušićevih zbranih spisov (Beograd, Géza Kohn).

¹ Gasarče je diminutiv besede gasar = frazco, pétroleur, communard — požigalec.

IZ LITERARNEGA SVETA

VLADIMIR LEVSTIK: DEJANJE

Vodnikova družba 1934

O tem leposlovnem delu sem napravil majhno anketo med svojimi znanci, da bi spoznal mnenje onih, ki ne pridejo na papirju do besede. Glede preprostih bralcev z osnovnošolsko izobrazbo sem se obrnil na svojega brata Ivana, ki sem mu bil za božič poslal Vodnikove knjige v hrvaške šume, kjer je delal z družbo nekaterih rojakov Potočanov, takšno družbo, kakršno je opisala pokojna Zofka Kvedrova v knjigi »Iz naših krajev«.

»Začudil sem se — mi piše Ivan — ko sem dobil tvoj list. Kako to, da mene to vprašaš? Ono Levstikovo povest sem prebral in jo skoro pozabil. Brali so jo tudi nekateri moji znanci, pa so dejali, da nič ne vidijo, kakšna je prav za prav vsebina te povesti. Tudi jaz, ko sem jo prvič bral, sem jo odložil, ker se mi je zdelo odkraja preveč nekakšnega — skoro bi rekel — neumljivega modrovanja. Potem sem jo prebral do kraja, dvakrat, da sem jo razumel. Kaj naj ti povem za sodbo o njej?

Glavni junak Sergej — skoro bi dejal, da sta dva Sergeja, saj eden sam ne more biti v tako kratkem času boječ in pogumen, plemenit in okruten in lažniv. Povest je pisana prav napeto, tako da moraš prebrati do konca, ali konec te razočara, ko Sergej tako odločno odklanja alibi in sebe obtoži, dasi prejšnji večer tako trdovratno tajl svojo krivdo. Jaz si ne morem misliti, da bi mislec zavoljo ženske, ki jo komaj malo časa pozna, pripoznal svojo krivdo, ko jo je največ zavoljo nje tajl. Sergej je torej Lev in Zajec obenem. Zato je večini naših preprostih bralcev knjiga težko razumljiva. Nekateri, ki so prišli ponjo, je niso niti prebrali, ker niso razumeli vsebine. Samo Kovač Frček s Hriba je rekel: To je globoko zamišljena povest.

★

Uvodno modrovanje v Levstikovem »Dejanju« je odbilo tudi postarnega profesorja M. Enako marsikoga odbijejo uvodna poglavja znamenite Axel Munthejeve knjige »Monte San Michele«, ki jo slikar M. Kl. šteje za najlepšo knjigo, kar jih pozna.

Ko bi moji hrbovski rojaki imeli kaj pojma o raznih nacionalističnih pokretih. Orjunah, itd., bi jih »Dejanje« laglje osvojilo, posebno če bi el v mislih delali enačbe: Tirana = Ljubljana, Silvanija = Slovenija, in druge.

Dušeslovna neenotnost, ki jo čuti moj brat v Sergeju, je samo navidezna. Junak stoji pač na ostrini noža — epl te

VLADIMIR LEVSTIK

akmé tes mahafras — skraja neodločen, a nazadnje ga novi razlogi, novi pomisleki nakrenajo v to in to smer. Enega mojih tovarišev, profesorja zgodovine P., je ravno zapletek te drame najbolj vžgal.

Nekdanji moj sošolec E. E., tudi sam nekoliko literat, sodi to povest kot »prvi poskus psihološkega romana po načinu Doetoevskega« in mu ugaja. To je prvi naš Razkolnikov, prvi naš »Disciple« (Bourget), dodajam jaz. Dušeslovni zadatak je tako globok, da je eden mojih intervjuvirancev izjavil: »Zdelo se mi je, da čitam prevod.« Nemara je hotel s tem poudariti Levstikove mojstrske orise duševnih bojev. Ali pa tudi izredno jezikovno spretnost? Njegov slog je res opiljen, gladek. Samo nekaj bi mu očital naš Breznik (Sl. sl. IV, st. 98): rabo svojilnega zaimka pri telesnih delih, ko bi bilo treba dajalnik osebnega zaimka, n. pr. Njene temne oči so se zalile s solzami (89), prav: Temne oči so se ji zalile...

Tu pa tam naletiš na preciozne podobe, ki bi se bil z njimi slaetoustil pokojni estet Al Virbnik, n. pr. ustnice so se ji razevele v prvi smehlaj (169). Vsakomur se to izražanje ne prilaga. Eden aktivnih književnikov je obsodil ta načlu kot napetollčen (bombastičen). De gustibus...

Da bi pa zaradi štirih petih takih stavkov prišel sverdnoninni kípoborec in podri vse Levstikovo delo, tega pa ni pričakoval noben pameten človek. Herostrat požiga An Adder's Nest, enega red-

kih umotvorov, ki nas zastopajo v tujini? Tako lahko razmrcvarite vse naše književnike, od prvega do zadnjega. Primerjaj: Meringer in Vodnikov »Vršace«. Na srečo je bohdijski rojak s svojo šegavostjo hotel le koristiti Gregorčiču. Komu pa želi dobro lkonoklast K., ko je naperil kopje proti pisatelju širokega razgleda, evropskega formata? A. D.

NOVE PUBLIKACIJE

Dr. Pavel Breznik: 1. Die Mundart der hochdeutschen Ansiedlung Franztal in Jugoslawien. 2. Zur Heimatfrage der Siebenbürger Sachsen. Biblioteka Germanističnega zavoda Beogradskog univerzitet, 1935.

Pod uredništvom vsučilškega profesorja dr. Miloša Trivunca je izšla ta brošura znanega našega kulturnega delavca. Meritorno oceno prepuščam strokovnjakom germanistom. Omenim le to, da v prvem delu preiskuje narečje tako zvanih švabov v Jugoslaviji, visokonomških naselbin, ki so nastale po l. 1718., največ v dobi Marije Terezije in cesarja Jožefa. Govorica se deli v »katoliško« in »protestantovsko«.

Po zgodovinskem prikazovanju poselitve pretresa naš filolog glasoslovje na podlagi Wenkerjevih stavkov, izpopoljenih z nekaterimi svojimi dodatki. Na 40 stavkov, ki dokaj verno odsevajo glasove v švabščini, je odgovarjalo 7 oseb. N. pr. 9. stavek: Ich bin bei der Frau gewesen und habe es ihr gesagt, und sie sagte, sie wollte es auch ihrer Tochter sagen — se glasi v enih ustih: Ich bin bei dr frau gvest un habar gsad un sie sad sie werds a ihr tochter san (oblike gewest se spominjate še iz Heineja). številka 35: Das war recht von ihnen — se glasi iz istih ust: des war recht vun en g. Na tej bavarski obliki mi je oko obtičalo, ker je to čistiljiv ostanek dvojine kakor enker (euer) str. 33 (17), to pa z množinskim pomenom. št. 36: Was sitzen da für Vögelchen oben auf dem Mäuerchen — se slisi nekod: was sitze do far vegilli uff dem meierli? Torej s pomanjševalnico, ki jo srečamo pri nas tudi v nekih izposojenih lastnih imenih. Svoje dni sem v šali delal po naliki oblike: bringen — brang — gebrungen, a tu vidim, da se gebracht res pravi: kprunk (str. 48). Od prilinkov me je zanimal Kolloeth (60); ni li odtod naš Koletič? In pa jezikoslovec Misch (71), ker sem lani v Dalmaciji naletel na ime Miš. Nekaj sem si zapomnil iz te govornice: ne razumem vas — ih fršte eng net. A. D.

ZA LJUBITELJE CVETLIC

Cvetke, ki smo jih vsadili v lončke in zaboje na balkonu, so se že vživele v svoje novo domovanje in že pozdravljajo s svojimi pisanimi glavnicami iz značne višine mimoidoče na cesti. Toda prej, nego bi si mislili, utegne biti njih vesele krasote konec, če se ne potrudiš, da bi jim življenje olajšal.

Na soncu, ki je postalo vroče, jih žeja. Daj jim zato vsak dan dovolj vode — najbolje zjutraj ali zvečer. Toda bodi previden! Kdor gre spodaj mimo, naj ne dobi povoda, da bi se vprašal: »Ali prihaja res vse dobro od zgoraj?«

Cvetke na balkonu dobivajo sedaj tudi glad, kajti njih rastoča telesa potrebujejo mnogo hrane. Dajaj jim odslej do sredine poletja vsakih osem dni krepke jedi v podobni znanih cvetličnih gnojiv, ki jih lahko povsod kupiš. Dajaj jim pa po možnosti zvečer ali v oblačnem vremenu. Suhi zrak v višini jim tudi ne de predbro, zato jih s postano vodo obrizgaj kolikor mogoče drobno, toda ne v polnem soncu, temveč zjutraj ali zvečer. Z razpršilnikom je stvar lahka. To obrizgavanje, pri katerem

se zrak meša z drobnimi delci vode, varuje naše rastline na balkonu tudi tega, da jih ne napadejo tako zlahka razne vrste uši. Če jih pa nekega dne vendarle odkriješ na listih in cvetih, se jih takoj loti z vso odločnostjo. Kupi si takoj kakšen znan pripomoček zoper te škodljivce in ga uporabi natančno po navodilu. Posebno kakteje in listne rastline napadejo uši. Če si ogledaš stvar s povečevalnim steklom, boš

odkril tudi najmanjše lazice v najbolj skritih gubah. Niso videti nevarne, a vendar sesajo rastlini sok življenja iz telesa. Majhen čopič pomoči v spirit, ki si ga malo razredčil z vodo, ali v sredstvo zoper uši in pomaži ž njim vsako živalco. Takoj je je konec. Toda to klanje ponovi brezpogojno še dvakrat naslednji teden. Potem si lahko miren, da si uničil tudi najmanjši zarod uši.

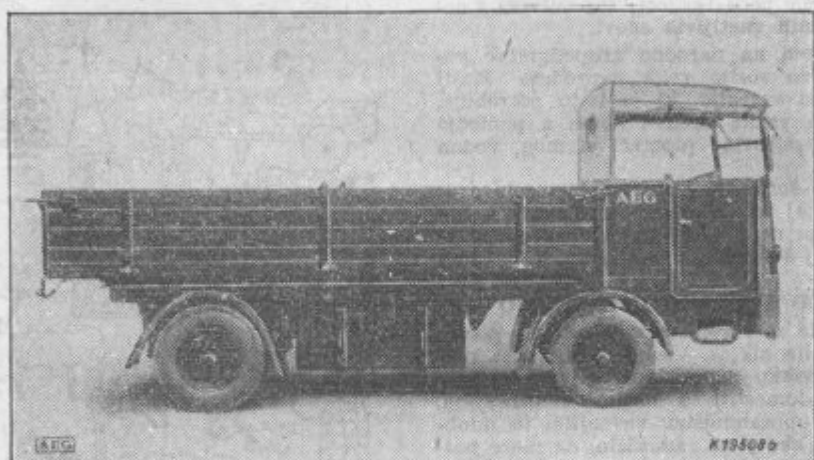
TEHNIČNI OBZORNİK

ELEKTROMOBIL

Elektromobili so vozila, ki jih gonijo elektromotorji. Zato vozijo s seboj akumulatorske baterije. Pojavili so se kmalu

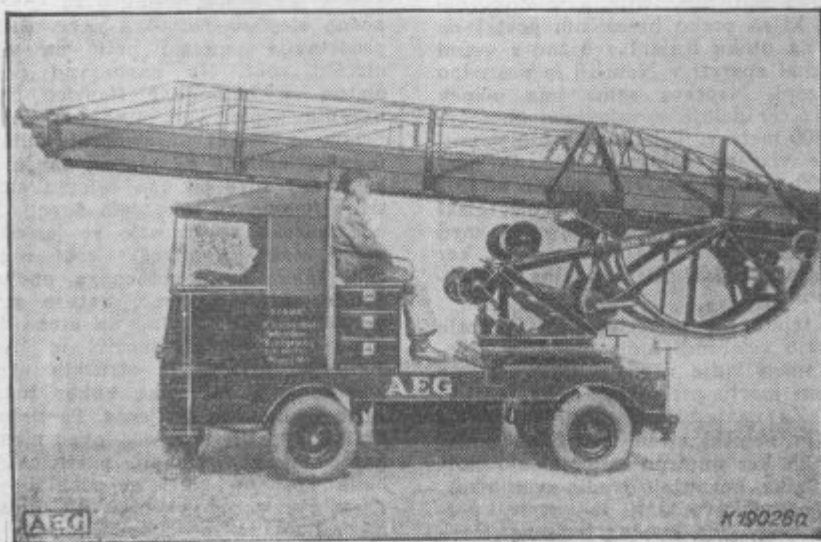
zmogljivost majhna, so kmalu izginili iz prometa. Toda ne za vedno.

V zadnjih letih so se namreč znova pojavili. Vendar ne nalikujejo sedanji elek-

za avtomobilom. Bila so težka in okorna prometna občila, dasi so po vnanjosti nalikovali avtomobilom. Ker je bila njihova

tromobili starim. Dasi so opremljeni z avtomobilskimi kolesi ter nosijo avtomobilske številke, žaromete in trobila, je med

njimi in avtomobilom precejšnja razlika.

Elektromobili dosegajo le majhno hitrost 30 kilometrov na uro. Zato jih v osebnem prometu ne uporabljamo. Ker imajo veliko nosilnost (tri tone!), se more z njimi bistveno okoristiti tovarni promet. Z uspehom jih morejo uporabljati trgovski obrati, pivovarne, lesne trgovine, spedicije itd. Ker jih moremo razen z nakladalno pripravo opremiti tudi s premakljivimi in razločljivimi lestvami, jih morejo uporabljati plinarne in elektrarne za popravilo prog.

Nova vozila koristijo tudi elektrarnam, ki so z njimi dobile novega odjemalca za cenen nočni tok. S tem pa je tudi doseženo to, da je elektromobil, kar se tiče uporabe gonilne snovi, najcenejše vozilo sploh. Tudi ne potrebuje novo vozilo posebne garaže, varne pred ognjem; saj ne vozi s seboj nobenih vnetljivih snovi.

Z ozirom na narodno gospodarstvo pomeni novo vozilo velik napredek. Kajti električno energijo, ki jo le-to potrebuje, proizvaja vsaka država doma s pomočjo domačih »sirovin« (domači premog, vodna sila).

Ker je šofiranje elektromobila zelo enostavno, saj mu je omejena hitrost na bojih 30 km na uro, ni treba vozaču opravljati zanj šoferskega izpita. tma

MED ŠVEDSKO IN NEMČIJO

Tehnika se v svojem vseobsežnem poletu ne ustavlja nikjer. Vsako oviro skuša premagati, vsako nepopolnost ali pomanjkljivost nadomestiti z nečim smotrnejšim, boljšim, uporabnejšim, varnejšim in udobnejšim. Tako ji ni zadoščalo, da more potnik, udobno zleknjen v naslanjač železniškega voza, s pomočjo parnika-broda prepluti Vzhodno morje ter brez prestopanja in zamudnega čakanja priti iz Nemčije na Švedsko ali nazaj, ampak je povrh vsem udobnostim opremila ladje s telefonskimi celicami, ki so preko brezžičnih postaj na ladji in na otoku Rujani zvezane z vsemi telefonskimi aparati v Nemčiji in posredno tudi Evropi. Naprava sama ima učinek 100 vatov ter deluje v valovnem območju 100 do 800 metrov. Telefonski promet potnikov se vrši na valovnih dolžinah med 100 in 200 metrov; valovne dolžine od 200 do 800 metrov pa so namenjene telegrafski službi na ladji. Telefonski promet med ladjo in Švedsko je sedaj še nemogoč, ker manjkata na Švedski obali oddajna in sprejemna postaja.

Poleg telefonske in telegrafske postaje uporabljajo velebrodi tudi antene za določevanje smeri ladje v gosti megli, ki na Vzhodnem morju precejkrat ovira ladijski promet. Za navigacijo v megli imajo na švedski in nemški strani brezžične oddajalce, ki jih, ker smotno nadomeščajo morske svetilnike, imenujejo »radio svetilnike«.

Poleg te priprave skrbi za varnost potnikov še podvodna zvočna naprava. Zato

pa opisani prevoz ni le udoben, ampak je — to pa je še večjega pomena — povsem varen. (tma)

ČLOVEK IN DOM

NEKAJ KRATKOČASNEGA ZA OTROŠKO SOBO

Mame dandanes nimajo več toliko časa na razpolago, da bi dolge ure presevale pri ročnem delu, posebno ne, da bi v zamudnem, za oči kvarnem križnem ali drugačnem vbodu izdelovale predmete za olepšanje doma. Tudi nazori današnjih mamic so v tem pogledu drugačni. Našiti motivi, ali za otroško sobo nalepljeni motivi grede hitreje in zabavneje od rok, tem več, ker tudi ateki in odraslejši otroci lahko zraven pomagajo.

Dve silki nam nazorno kaže, kako je mogoče s preprostimi in lahкими sredstvi doseči lep uspeh, posebno za opremo, odnosno olepšavo otroške sobe. Slika nam predstavlja namizni prtčič za mizico v otroški sobi. Na enobarvno povoščeno platno so nalepljene figurice iz raznobarnih krpic. Vse silke morajo biti izrezane v enakih sorazmernih velikostih in tako prilepljene na platno, da je na vsaki strani mize po ena celotna slika. Motivov imamo za tako delo dovolj. Z majhno risarsko spretnostjo se lahko doseže velik efekt. V otroški sobi napravimo tudi lahko iz povoščene enobarvnega platna zaščitno steno, katero z risalnimi žeblički pribijemo na steno in nalepimo z različnimi motivi iz živalskega življenja, prizore iz otroških pripovedk, legend, bajk in basni, kakor tudi prizore iz resničnega življenja. Pastirček s piščalko v ustih in čredo ovc med belimi narcisami pod Golico, pastirica z jato belih gosi na trati ob ribniku, otroški ringaraja okrog cvetoče ali zrele črešnje ali lov za metaljem so motivi, ki za-

nimajo otroke. Snegulčica, škratje, obuti maček, kralj Matjaž in njegova vojska in še mnogo drugih motivov nam lahko služi za okrasitev otroške sobe, ki zabavno in obenem vzgojno vplivajo na naše male.

Tak prtiček ali stena pa ima še to prednost, da ga lahko umijemo, kadar sta zamazana in potacana od malih ročic in jih z malim trudom, toda v veliko veselje onih, katerim so namenjene, zopet obnovimo, kadar so pokvarjene ali nadomestimo z novimi motivi. Y. X.

H. UNREL: PO DELU (lesorez).

ANDREA DEL VERROCHIO

Pred 500 leti (1435) se je rodil v Firenzi znameniti kipar, slikar in učitelj mnogih umetnikov Andrea del Verrochio. Prvotno je bil zlatar. Kiparske umetnosti (v marmorju in bronu) se je učil pri svojem rojaku Donatellu († 1466), katerega je kmalu prekosil. Odlikoval se je po živem čutu za naravo in krepki označbi.

Njegova najvažnejša kiparska dela v Firenzi so: ljubki bronasti deček z delfinom na dvorišču Stare palače, relief Madonne, »Mladi David« in pretresljiva marmornata skupina »Smrt Frančiške Pitti-Tornabuoni« v nekdanji palači firenških županov (Bargello) ter bronasta skupina »Neverni Tomaž pred Kristom« v cerkvi Or San Michele. Njegova glavna slika je »Kristov krst«, ki slovi po barvah in živahnih gibih (sedaj v firenški akademiji). Drugo sliko »Madonno z detetom« hrani državni muzej v Berlinu.

L. 1480 se je preselil Verrochio v Benetke, kjer je ostal do svoje smrti l. 1488. Tu je napravil osnutek za mogočni spomenik kondotijera Bartolomeja Calleonija († 1475). Delo (zlasti klasični podstavek) je dovršil po smrti mojstra po njegovih navodilih Alessandro Leopardi. Po soglasni sodbi umetnostnih zgodovinarjev je jezdeči Calleoni najlepši spomenik te vrste na svetu. Konj in jezdec tvorita harmonično enoto: oba prešinja ista bojaželjnost, odločnost in resnost.

Verrochio je vzgojil mnogo umetnikov, katere je učil zlasti opazovati točno naravo in lepoto človeškega telesa. Najznamenitejši med njimi je bil Leonardo da Vinci. V. T.

PROIZVODNJA SREBRA NAZADUJE

Statistika kaže, da je padla proizvodnja srebra l. 1933 na 4.123.000 kg nasproti 5.124.635 kg prejšnje leto. Še l. 1931 se je pridelalo na vsem svetu 5.993.955 kg, 1930 pa 7.735.703 kg in 1929 celo 8.117.081 kg srebra. V glavnem je padla proizvodnja zaradi tega, ker je po tej dragi kovini manjše povpraševanje. Zlasti za tehnično uporabo se je posrečilo sestaviti nekatere kovinske zlitine, ki popolnoma dobro nadomeščajo drago srebro.

NEGATIVNI VPLIV KAVE

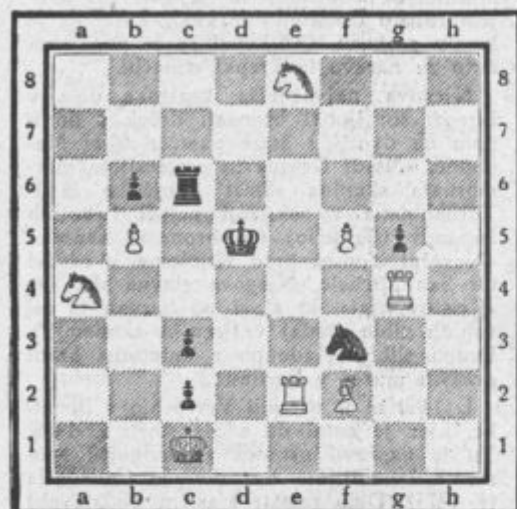
Družbice gospa in gospodičen, ki se sestajajo pri čašici kave, da pozabljajo čez svoje znanec in prijatelje, so še zmerom v modi. Raziskave o psihičnih učinkih zavživanja pijač, ki vsebujejo kofein in drugih, ki so brez nje, so pokazala, da kofein dejanski naklanja človeka k bolj negativnemu vrednotenju svoje okolice, ali z drugimi besedami: prava kava spravlja človeka v nastrojenje, v katerem presoja svet zlasti pa soljudi kritičneje in manj prizanesljivo kakor v normalnem razpoloženju.

PROBLEM 118

† W. Pauly

Pohvala »Good Companion« 1921

Mat v dveh potezah

PARTIJA Z MOSKOVSKEGA TURNIRJA

Igrana dne 15. februarja

Odklonjeni damski gambit

Beli: I. A. Kan Črni: dr. E. Lasker

1. d2—d4	d7—d5
2. c2—c4	c7—c6
3. c4×d5	c6×d5
4. Sb1—c3	Sb8—c6
5. Sg1—f3	Sg8—f6
6. Lc1—f4	Lc8—f5
7. Dd1—b3	Sc6—a5
8. Db3—a4+	Lf5—d7
9. Da4—c2	Ta8—c8
10. e2—e3	b7—b5
11. a2—a3	e7—e6
12. Lf1—d3	Lf8—e7
13. Sf3—e5	Sa5—c4
14. Dc2—e2	0—0
15. 0—0	Ld7—e8
16. Ta1—c1	Sf6—d7
17. Se5×c4	b5×c4
18. Ld3—b1	f7—f5
19. f2—f3	Sd7—b6
20. Lb1—c2	Le7—d6
21. Lf4×d6	Dd8×d6
22. Tc1—d1	Le8—d7
23. De2—d2	Ld7—c6
24. Tf1—e1	Tc8—d8
25. Te1—e2	Td8—d7
26. Td1—e1	g7—g6
27. Te1—d1	Tf8—b8
28. Dd2—e1	Td7—b7
29. Td1—d2	Sb6—d7
30. Lc2—b1	e6—e5!
31. De1—g3	Dd6—e6

32. e3—e4	e5×d4
33. e4×f5	De6—f6
34. Te2—e6	d4—c3!
35. Te6×f6	c3×d2
37. Tf6×g6+	h7×g6
37. Dg3×g6+	Kg8—f8
38. Dg6—d6+	Kf8—e8
39. Lb1—c2	Tb7—b6
40. f5—f6	Ke8—d8
41. f6—f7	Kd8—c8
42. f7—f8(D)+	Sd7×f8
43. Dd6×f8+	Kc8—b7
44. Df8—f6	Kb7—a6
45. Df6—d6	Tb8—e8!
46. h2—h4	Te8—e1+
47. Kg1—h2	Te1—c1
48. Lc2—f5	d2—d1(D)
49. Lf5—e8+	Ka6—a5

Beli kapitulira.

• Rešitev problema 117

1. Tg7—g2, f5×e4(a), 2. Ld2—e3.
1. Kd5×e4(b), 2. Ld7—e6.

ZA BISTRE GLAVE

235

Sreča in kocke

Dva strastna igrača kockata za zlatnike; vsak je položil na mizo 10 zlatnikov, vseh 20 zlatnikov pa bi dobil tisti, ki bi prvi dobil petkrat. Kocke so padle že štirikrat ugodno za A, trikrat za B, ko sta morala igro prekiniti, ker so A nujno odpoklicali. Kako naj si razdelita zlatnike pravično z ozirom na stanje dotedanjih iger in na verjetnost zmage?

236

Pametnemu ne gre nič v izgubo

Neki rokodelc bi moral napraviti nekaj iz lesa. Kos lesa, ki ga je obdelaval, pa je bil prekratek. Nato ga je odrezal še nekaj in sedaj mu je bil primeren za isti namen. Kako to?

237

Kazalca na uri

Kolikokrat se v teku ene ure lahko primeri, da pokazžeta kazalca na uri neki možni čas, tudi če bi ju zamenjali?

238

Računska naloga

Dve vrsti blaga merita skupaj 44 m. Prvo vrsto so prodajali po 32 Din meter, drugo po 45 Din. Za prvo vrsto so prejeli 990 Din več nego za drugo. Koliko so prodali te in one?

Rešitev k št. 234

(Vse človeštvo na istem prostoru)

V obeh primerih ima isto število ljudi svoj prostor na tleh, ker stoje vendar napično na vodoravno temeljno ploskev.

H U M O R

Tragedija

Jurček je prvič v gledališču. Na odru je pravkar umri junak. Zavesa pade.

Jurček: »Mama, ali moramo tudi za pogrebom?«

On že ve

»Prosim par čevljev za mojo ženo. Toda pokažite takoj zadnji par, drugi tako in tako niso zanjo!«

Življenjski eliksir

»Ali poznate skrivnost dolgega življenja? Vsak dan je treba pojesti nekaj surove čebule.«

»Hm, toda kako naj se skrrije ta skrivnost?«

Pomladno prebujenje

»Jurček, ali mi lahko poveš, zakaj nam je pomladi tako lahko pri srcu?«

»Ker nam ni treba več nositi spodnje obleke!«

Tudi razlog

»Končno te vendarle spet vidim! Povej mi, zakaj si se prav za prav oženil?«

»Veš, dragi prijatelj, že davno sem se naveličal življenja!«

Moderni nomadi

Učiteljica: »Torej, ljudje, ki brez miru potujejo iz kraja v kraj, se imenujejo nomadi. Kdo zna povedati kakšen primer?«

Pavlica: »Služkinje, gospodična učiteljica!«

»Pevka ima sijajen sopran! Samo zakaj poje zmerom z zaprtimi očmi?«

»Ker je pri visokem glasu vrtoglava!«

TRIP TRAP

DOBRODUŠNOST IN POSLEDICE

TRIP TRAP

DOGODIVŠČINA NA VLAKU

I Z V E S E K

Crassus

1	2	3	4	5	6	7	8

Navpik: 1. medmet, 2. ves, nepoškodovan, 3. svetopisemski mož, ki se je rešil potopa, 4. hud, zloben (nemško), 5. portugalska posest v Srednji Indiji, 6. franc. vitez Chevalier d'—, tajni dopisnik Ludovika XV (1728—1810), 7. zanka; vože, zaprežnica, 8. Eva (po francosko).

Vodoravno prva vrsta: dve črki kot okrajšava dveh krstnih imen + priimek; zadnja vrsta: naslov trgovine (francosko). Obe vodoravni vrsti sta obratnici, tako tudi nekatere navpične.

REŠITEV »PIRAMIDE« ŠT. 18

aba, Re Er, lkaki, Bog Gob, omilimo, Rado Odar, olasalo, Bonu Ob, Itati, R aar (ahar), Aca. — O, Maribor, obiramo.

A N E K D O T E

Stvar dogovora

Carica Katarina II. v razgovoru s tujimi diplomati ni bila posebno izbircna in je zato imela dobrega tajnika Hrapoveckega, ki jo je zmerom opozarjal na napake.

Pri neki pojedini je carica spet precej ostro odgovorila nekemu diplomatu, tajnik pa je takoj vskočil in ji dejal polglasno:

— Ni prav, matuška, da govorite tako neprevidno!

Cesarica se je napravila, ko da ni slišala opozorila, toda začela je govoriti popolnoma drugače.

Po končani pojedini je jezna odšla, prej pa je še oštela tajnika, češ, naj govori samo takrat, kadar ga bo vprašala.

Dan pozneje ga je pozvala k sebi, mu podarila dragoceno tobačnico z navodilom:

— Kadar bom v bodoče spet govorila neprevidno, me ne smešite javno, temveč odprite tobačnico, vzemite ščepec tobačka in kihnite. To bodi odslej dogovorjeno opozorilo!

Hrapovecki se je ravnal po dogovoru in je moral res njuhati in kihati zelo pogostoma.

Zenske v politiki

Francoska pisateljica Germaine Stiel (1766—1817), ki jo je nazadnje poslal Napoleon v pregnanstvo, je nekoč z njim razpravljala o političnih vprašanjih. Slavn. Korzilčan jo je prekinil z izjavo:

— Prav nič rad ne slišim, da se ženske vmešavajo v politiko.

— Prav imate, general, je pojasnila pisateljica, toda v državi, kjer se jim glava polaga pred noge, pa bi le smele vedeti, zakaj je tako.

Kazen ali ne

Angleški pisatelj Lavrencij Sterne (1713—1768) je običajno slabo ravnal s svojo ženo. Nekoč so v družbi, kjer je bil navzočen tudi Garrick, govorili o zakonski ljubezni in zvestobi; pisatelj je končal razpravo z izjavo:

— Mož, ki slabo ravna z ženo, zasluži, da bi mu hiša zgorela pod nosom.

— Tako, je pristavil Garrick, tedaj ste jo pa gotovo visoko zavaroval.

Meso, vino in petrolej

Slovečji irski dramatik Georg Bernard Shaw (roj. l. 1856) je bil svoje dni vegetarijanec in hud sovražnik alkohola. Ko so ga vprašali, ali nič ne pogrša mesa in vina, je odgovoril prostodušno:

— Zakaj me ne vprašate rajši, ali ne pogršam uživanja petroleja.

Post in duša

Francoski dramatik Sedain se je nekoč na postni dan krepko zalagal z mesom.

— Kaj ne pomislite, da je danes post in kršite božjo zapoved, ga je opozoril strogi katoliški prelat.

— Gotovo, velečastiti, se je izognil Sedain, bilo bi krivoverstvo. Toda vedeti morate, da imam katoliško dušo, želedeč pa evangelijski.

Brez koristi!

Humorist Mavricij Safir (1795—1858) je bil nekoč v družbi, kjer se je baš govorilo, kako ljudje žive brez moraje in poštenja. Neka dama je menila celo, da se čudi, zakaj Bog še enkrat ne pošlje na svet vesoljnega potopa.

— Mislim, da Bog dobro ve, da že prvi ni mnogo koristil, je pristavil Safir.

RJAVI HROŠČ (H. Ost — izrezanka)